

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Alkohol jako možný spouštěč rizikového chování
mládeže v České republice**

Bakalářská práce

Autor: Aneta Marková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.
Oponent práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Aneta Marková
Studium:	P16P0713
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Alkohol jako možný spouštěč rizikového chování mládeže v České republice
Název bakalářské práce AJ:	Alcohol as a possible trigger for young people's risk behavior in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Jednou z oblastí syndromu rizikového chování v dospívání je zneužívání alkoholu. Práce definuje sociální rizika užívání alkoholu a jeho akceptaci většinovou společností. Popisuje lidské a zdravotní dopady konzumace alkoholu na mládež. Analyzuje příčiny jeho společenské akceptace. Kvantitativní dotazníkové výzkumné šetření je zaměřeno na zjištění vztahu mezi společenskou tolerancí alkoholu a eliminací dopadů na mládež v České republice.

KREJČOVÁ, Lenka. Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících. Praha: Grada, 2011, 226 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3474-3. GÖHLERT, Fr.-Christoph a Frank KÜHN. Od návyku k závislosti. Praha: Ikar, 2001, 143 s. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9. HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996, 162 s. ISBN 80-7169-277-8. HOSEK, Jan. Sám proti alkoholu. Praha: Grada, 1998, 182 s. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-624-2. KVAPILÍK, Josef a Alena SVOBODOVÁ. Člověk a alkohol. Praha: Avicenum, 1985, 237 s. Život a zdraví. SOBOTKOVÁ, Veronika. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3. PÖTHE, Petr. Dítě v ohrožení. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 22.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D. za skvělé odborné vedení a trpělivý a ochotný přístup.

Anotace

MARKOVÁ, Aneta. *Alkohol jako možný spouštěč rizikového chování mládeže v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 65 s. Bakalářská práce.

Zneužívání alkoholu je jednou z oblastí syndromu rizikového chování v dospívání. Bakalářská práce se zabývá společenskou tolerancí alkoholu a jejím vlivem na mladého dospívajícího. Jednotlivé teoretické kapitoly popisují vysokou míru tolerance alkoholu a související sociální a zdravotní dopady na dospělé i na mládež. Poslední část bakalářské práce je věnována kvantitativnímu výzkumnému šetření, které analyzuje středoškolskou mládež a její postoj k alkoholu. Metoda sběru dat, byla zvolena formou dotazníku. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaký je aktuální vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu. Cílem práce je upozornit na vysokou společenskou toleranci ke konzumaci alkoholu a na zásadní související dopady na naši mládež.

Klíčová slova: Alkohol, sociální a zdravotní dopady, mládež.

Annotation

MARKOVÁ, Aneta. *Alcohol as a possible trigger for young people's risk behavior in the Czech Republic*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 65 pp. Bachelor Thesis.

The abuse of alcohol is one of the syndromes of hazardous behaviour during adolescence. The Bachelor thesis deals with the social tolerance of alcohol and its influence on a young adolescence. Individual theoretical chapters describe the high level of alcohol tolerance and also the social and health impacts on adults and the youth. The last part of the thesis is devoted to a quantitative research that analyzes secondary school youth and its attitude to alcohol. A questionnaire was used as a method of collecting data. The main aim of the research was to find out what is the current relationship of high school youth to alcohol consumption. The aim of the whole work is to draw attention to the high social tolerance of alcohol consumption and the associated fundamental impacts on our youth.

Keywords: Alcohol, social and health impacts, youth.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

ÚVOD	11
1. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBDOBÍ ADOLESCENCE	12
1.1 Rizikové chování mládeže – teoretická východiska	13
2. MOŽNÉ SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ DOPADY UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU	16
2.1 Alkohol jako produkt kultury (funkce)	17
2.1.1. Rozdělení osob na typy podle konzumace alkoholu	18
2.2 Tolerance alkoholu většinovou společností	19
2.3 Rizika užívání alkoholu mladistvými.....	21
3. NÁRODNÍ VÝZKUM UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK SE ZAMĚŘENÍM NA ALKOHOL	23
4. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KONZUMACI ALKOHOLU MLADÝMI LIDMI	25
4.1 Vliv rodinného prostředí	25
4.2 Role vrstevnických skupin ve vlivu na případnou konzumaci alkoholu.....	27
4.3 Možnosti školního prostředí v prevenci užívání alkoholu	28
4.4 Mediální obraz alkoholu	29
5. POSTOJE STŘEDOŠKOLSKÉ MLÁDEŽE KE KONZUMACI ALKOHOLU	31
5.1.Cíle výzkumného šetření a stanovení hypotéz	31
5.1. Metodologie výzkumu	32
5.1.1. Předvýzkum.....	33
5.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	34

5.2.Prezentace a interpretace výsledků výzkumu.....	35
5.3 Shrnutí výzkumného šetření.....	47
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ ZDROJŮ	51
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	54
PŘÍLOHY	55

Seznam použitých zkratk:

EMCDDA – Evropský monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost

ESPAD – Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách

MMP – školní minimální program

Úvod

Alkohol je v dnešní společnosti tolerovanou drogou, ačkoliv její důsledky na lidský život jsou velice patrné. Řešením problematiky užívání tvrdých drog odsouváme alkohol na druhou kolej. S alkoholem se setkáváme už v raném věku, jeho přílišná společenská tolerance vede k nadměrnému užívání látky mladistvými. Hlavním motivem pro výběr tématu práce bylo, že alkohol není středem zájmu v užívání omamných látek, ačkoliv by dle mého názoru měl být na stejné úrovni.

Spotřeba alkoholických nápojů v České republice na jednoho člověka byla v roce 2018 okolo 14,4 litrů lihovin za rok. S porovnáním s Evropou jsme opravdu hojnými konzumenty a riziko dopadů na jedince je vysoké. Je důležité zmínit, že není ničen samotný život konzumenta, ale trpí i jeho okolí, zejména pokud se vyskytuje alkoholismus v rodině. Za šíření alkoholismu je zodpovědná celá naše společnost, předkládaná práce chce poukázat na vysokou a opomíjenou toleranci alkoholu většinovou společností a na možné rizikové dopady na naši mládež.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část má dvě stěžejní části. První část shrnuje rizikové chování v období adolescence a soudobé poznatky o alkoholu, v další části jsme se zaměřili na výzkumy mapující konzumaci alkoholu a faktory ovlivňující jeho užívání mladými lidmi. Empirická část byla zpracována pomocí anonymního dotazníkového šetření menšího rozsahu, které probíhalo na Střední škole cestovního ruchu a grafického designu v Pardubicích. Cíl výzkumného šetření, na rozdíl od původního zadání, je zaměřen na subjektivní vnímání dostupnosti a požívání alkoholu středoškolskou mládeží, ze které vyplývá míra společenské tolerance. Výzkumné šetření se tedy nezabývá možnostmi eliminace požívání alkoholu mládeží, ale naznačuje způsoby, jakými lze preventivně působit na společenské vědomí. Hlavním podkladem pro zpracování bakalářské práce byly bibliografické zdroje, v menším rozsahu pak zdroje internetové.

1. Rizikové chování v období adolescence

Dle Krause (2006) nastává životní etapa nazývaná mládím nebo období mládeže mezi dětstvím a dospělostí. Mládež je považována za sociálně kulturní jev tvořený osobami, které nejsou sociálně zralé a teprve se připravují na role dospělých. Představuje část populace, kde jedinci již nejsou považováni za děti, ale stále nepatří mezi dospělé. Tato sociální skupina není činná v pracovní ani sociální sféře (Kraus, 2006). Podrobnější definici pojmu mládež můžeme nalézt v pedagogickém slovníku. Průcha, Walterová a Mareš (1998) vymezují mládež jako sociální skupinu, již zastupují jedinci ve věku od 15 do 25 let, kteří už nejsou dětmi, ale společnost je zatím nepřijala do role dospělých. Jedná se o typický model chování a myšlení. Zastávají jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace zaujímá určité kulturní hodnoty dané společností, jiné odmítá a vytváří nové. Kraus (2006) uvádí, že odborníci zabývající se tímto fenoménem mají odlišné názory na věkové rozmezí. Zatímco spodní hranice 15 let je vcelku jednotná, horní hranice se může lišit v závislosti na délce přípravy na profesní dráhu. Tato hranice se v posledních letech posouvá čím dál výše. Vymezení mládeže z hlediska věku je tedy nejednoznačné. Za konec procesu dospívání považujeme, když se člověk stává sociálně dospělým, zejména se jedná o ekonomické osamostatnění, založení rodiny a systematické zapojení do pracovního procesu.

Vedle pojmu mládež, který se užívá spíše v pedagogice a sociologii, se v současnosti v podobném nebo stejném vymezení užívá pojem adolescence. Tento termín je typický především pro psychologii. Věkové rozmezí horní hranice je zde nižší než u pojmu mládež, a sice přibližně do 22 let (Kraus, 2006). Z psychologického hlediska dle Labátha (2001) vymezujeme období adolescence jako dlouhý proces, ve kterém se jednoznačně závislé dítě stává relativně samostatnou dospělou osobou. Jedinec prochází různými biologickými, psychickými a sociálními změnami, které velmi zasahují do konceptu a struktury osobnosti. Začíná hledání identity, uplatňování a potřeba nezávislosti, svobody. Mladý dospívající se stává citově labilní, prožívá pocity neporozumění, nejistoty, úzkosti (Labáth, 2001). Matoušek a Křišťan (2013) konstatují, že se složitou cestou psychosociálního vývoje se pojí rizikové chování, které je dále podmíněno kumulací sociálních rolí a sociálních vlivů v nepříznivých rodinných, partnerských a dalších společenských situacích. Zvláště vrcholící etapa dospívání, která souvisí s procesem sociální a profesionální vyzrálosti se může projevat mládeži jako zatěžující.

Pro mladého jedince může být namáhavé překonávání krize pramenící z očekávaných životních změn, které jsou neoddelitelnou součástí lidského života a snadno se ocitne na šikmé ploše. Mezi tyto změny můžeme zařadit odchod z domova, nástup do práce a ukončení školy (Matoušek, Křišťan, 2013).

Sklon experimentovat s rizikem podle Hamanové a Csémy (2014) považujeme do určité míry za běžnou součást vývoje, která je spjata s dospíváním, pokud se jedná o přechodné trvání a nepředstavuje ohrožení jedince. V posledních letech přibýlo mladých lidí, kteří přijímají rizikový/problémový způsob života, jehož následky pro ně znamenají nebezpečí. Jsou považovány dokonce za hlavní příčinu smrti u lidí ve věku 15-19 let. Na tuto oblast se zaměřovali severoameričtí autoři, zejména psycholog profesor Richard Jessor, který uskutečnil v USA obsáhlý, dlouhodobý výzkum chování dospívajících v rozmezí věku 14-22 let, především v psychosociálním vývoji, kterému se budeme věnovat v následující kapitole (Hamanová, Csémy, 2014).

Pokud bychom chtěli rizikové chování vymežit hlouběji, lze ho definovat podle Dolejše (2010), jenž uvádí, že rizikové chování je takové chování, které způsobuje viditelně zvyšující se výskyt sociálních, psychologických, zdravotnických, fyziologických a dalších rizik jak pro jedince, tak pro jeho okolí a celkovou společnost, ve které se nachází. Macek (2003) hovoří o dopadu rizikového chování na zdravotní a psychosociální stránku člověka, jiných lidí, majetku nebo i prostředí. Miovský (2010, str. 28) tvrdí, že *„Rizikové chování je soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivnit preventivními a léčebnými intervencemi. Nejčastěji do konceptu rizikového chování řadíme: šikanu a násilí ve školách včetně dalších forem extrémně agresivního jednání, dále záškoláctví, užívání návykových látek, nelátkové závislosti: gambling, problémy spojené s nezvládnutým ovládnání PC atd., užívání anabolik a steroidů, obecně kriminální jednání, sexuální rizikové chování, vandalismus, xenofobii, rasismus, intoleranci a antisemitismus, komerční zneužívání dětí, týrání a zneužívání dětí atd.“*

1.1 Rizikové chování mládeže – teoretická východiska

Pokud chceme najít cesty eliminace rizikového chování dospívajících, je dle Matouška a Křišťana (2013) nezbytné se dané problematice věnovat v širší souvislosti tohoto společenského jevu. Odpověď na rizikové chování mládeže nalzáme ve společnosti,

kteřá se podle U. Becka a N. Luhmanna nazývá riziková společnost. Mládež je situována do této společnosti, kde je nucena žít a adaptovat se. Do doby, v níž se nachází absence autorit, odkázanosti na vlastní volbu, silného masmediálního vlivu na chování mládeže, nadprodukce zboží a nadprodukce informací (Matoušek, Křišťan, 2013).

Výše uvedené můžeme dokázat na příkladu od amerického profesora Richarda Jessor (1991), který při výzkumu psychosociálního pojetí rizika, jež vychází z epidemiologických zkoumání, usiluje o zjišťování činitelů majících negativní účinky na zdraví nebo kvalitu života. Tyto činitele označujeme jako rizikové faktory (např. vysoká hladina sérového cholesterolu a vysoký krevní tlak jsou spojovány se zvýšenou pravděpodobností kardiovaskulárních chorob). Rozšířil epidemiologické hledání rizikových faktorů do dvou nových oblastí: sociálního prostředí a chování. Jessor porovnal přirozené prostředí, ve kterém se nacházejí viry a bakterie, se sociálním prostředím, ve kterém jsou jejich paralelou různé typy nesprávného jednání (pití alkoholu, kouření cigaret, násilné chování apod.). Odolný a imunní jedinec má větší šanci, že si bakterie nenajdou cestu v jeho těle. Jako příklad lze uvést, že pokud budeme dodržovat základní hygienu, je zřejmé, že se nám vyhnou nemoci, jako je žloutenka apod. Mladý člověk se rodí do sociálního světa, kde bakterie můžeme, metaforicky, nahradit škodlivým jednáním. Společnost se špatnými stravovacími návyky, kouřením cigaret, užíváním omamných a psychotropních látek. Velmi opomíjeným jevem je problematika alkoholu a jeho tolerance většinovou společností. Alkohol se řadí mezi drogy legální a je nejvíce rozšířenou návykovou látkou. Naše společnost je kontaminovaná alkoholem, od útlého věku je dítěti předáván kladný vztah k alkoholu většinovou společností. Záleží pouze na jedinci, do jaké míry je vůči němu odolný. Vnější prostředí má potenciál zkomplikovat lidem život a ti mají do určité míry předpoklad si nenechat tento život ztížit. Jessor zdůrazňuje, že psychosociální změna pohledu na rizika vyžaduje důkladnou analýzu nákladů a přínosů rizikových faktorů. Pití alkoholu může přinášet například sociální akceptování vrstevníků a subjektivní pocit nezávislosti a zralosti. Takové a obdobné rizikové chování může u dospívajících přispívat k významným sociálním a osobním potřebám. Pokud jim nejsou poskytnuty k dispozici alternativy, které jim mohou nabídnout podobné uspokojení, těžko budou rizikové chování opouštět. (Jessor, 1991)

Dle Matouška a Křišťana (2013) lze konstatovat, že na pozadí výsledků analýzy dnešní společnosti se z tohoto důvodu objevuje rizikové chování mládeže jako projev obtížnosti

voleb ve stádiu dospívání, v paralelním odkázání na sebe sama. V době vyprázdňení autorit hledá jedinec zakotvení, které instituce (rodinné či školní) neposkytují, jelikož samy absolvují krizi hledání. Stejně jako jakékoliv jiné období společenského vývoje, přináší i to současné určité tlaky na dospívající generaci a současně její reakce na společenské podmínky. Je nutné si uvědomit, že mládež disponuje nízkou životní zkušeností a společenské vlivy, do nichž se narodila a které je formují, jsou jejich životním prostorem s danými společenskými strukturami a vztahy. Jedná se o jejich jediný, reálně vnímaný a poznáný svět, který se na rozdíl od předchozí generace, nachází v extrémní proměně. A také strategie, ze kterých vycházejí a používají k ovládnutí sociálního prostoru, ke svému prosazení a sebepoznání, jsou výslednicí dané reality (Matoušek, Křišťan, 2013).

2. Možné sociální a zdravotní dopady užívání alkoholu

Šedivý a Válková (1988) ve své práci zmiňují, že alkoholické nápoje obsahují přes 0,75 objemových procent ethanolu, který je druhým nejnižším alkoholem. Jedná se o bezbarvou kapalinu klasifikovanou jako hořlavina. Je to opojná látka vznikající kvašením převážně ovoce či obilovin. V legislativním ukotvení se jedná o nápoje obsahující více než 0,5 objemových procent ethanolu (Šedivý, Válková, 1988). Podle Vacka a Šejvly (©2019, online) patří alkohol mezi psychotropní látky. Působí na centrální nervový systém (ovlivňuje zejména poznávací schopnosti – konkrétně přijímání, uchování a vybavování, resp. využívání informací), mozeček (ovlivňuje motoriku), hipokampu (snižuje schopnost zapamatovat si nové informace), mozkový kmen (alkohol může ovlivnit řízení dýchání a krevního oběhu). Dále ovlivňuje mozkový okruh odměny, po jeho konzumaci přicházejí pocity uspokojení, které mohou zapříčinit následné opakování, a postupně se může u jedinců rozvinout závislost na alkoholu, což je označováno za vážnou psychiatrickou poruchu. (Vacek, Šejvl, ©2019, online). Šedivý a Válková (1988) dodávají, že konzumace alkoholu způsobuje nejrůznější zásah do děje lidského organismu a při pravidelném zneužívání vyvolává a komplikuje celou řadu onemocnění. Téměř 70 % jedinců, kteří jsou přijati k hospitalizaci pro onemocnění vzniklé dlouhodobým abúzem alkoholu, trpí doprovodnými tělesnými projevy (Šedivý, Válková, 1988). Hosek (1998) doplňuje, že mimo jiné alkohol může také vést k poškození srdeční tkáně a k poruchám srdečního rytmu. Nejčastějším onemocněním vzniklé nadměrnou konzumací alkoholu je poškození jater, které jsou pro tělo nejdůležitějším orgánem látkové výměny a pomáhají odbourávat alkohol z těla. Vysoké dávky alkoholu vedou ke špatné funkci jater, a to může vyvolat rakovinu, v některých případech vyvolává jaterní cirhózu, která končí selháním tohoto orgánu a následnou smrtí. Příjem alkoholu dále způsobuje onemocnění trávicího systému (hltn, jícen, žaludek, střeva, konečník). Zasahuje do různých hormonálních výměn a výsledkem může být například spánková deprivace, a tím snížená schopnost regenerace těla. Pro lidský organismus je požitelný pouze v ředěné podobě alkoholických nápojů (pivo, kvašené mošty, víno, aperitivy, koncentráty, destiláty atd.). (Hosek, 1998)

Dle Šedivého a Válkové (1988) je alkoholismus závažným onemocněním, které vedle tělesných projevů zahrnuje také psychické aspekty. K poškození vinou alkoholu nedochází pouze v důsledku závislosti na alkoholu, ale i při malých a pravidelných dávkách. Farmakologické nálezy prokazují velký různorodý rozptyl pocíťovaných účinků

na jedince. Přesné zjišťování poškození alkoholem je složitější, protože alkohol je součástí běžného života téměř každého jedince spolu s dalšími faktory, z nichž se nemusí dařit samostatně vyjádřit škodlivé působení alkoholu, zejména při dlouhodobé a mírné konzumaci. Za bezpečnou dávku se uvádí 25 g u mužů s pouze 16 g u žen. (Šedivý, Válková, 1988)

Vedle zdravotních dopadů má alkohol za následek také sociální aspekty. Dle Hoska (1998) má nadměrná konzumace alkoholu, která vede postupně k závislosti, za následek rozpad osobních vztahů. Velká část rozvodů u nás připadá na účet alkoholismu. Oběť v tomto případě není alkoholik, ale jeho partner. Z pracovitého, ochotného, velkorysého a milého partnera se stává nevrlý, nespolehlivý, pokrytecký a agresivní hrubián, který napadá své okolí, neustále slibuje nebo se na něco vymlouvá. Hlavní příčinou hádek mezi partnery jsou velké výdaje za alkohol, které mají vliv na sociální situaci celé rodiny. Přesto rozvod trvá velmi dlouho, důvodem je zformování partnera alkoholika do pozice nesmírně houževnatých individualit, kteří trpělivě čekají a marně vyčkávají, že se vše nakonec obrátí k dobrému. Ačkoliv má tento vztah mnohé negativní důsledky, je nutné si přiznat, že smířlivý postoj partnera k alkoholikovi výrazně zpomaluje vývin jeho abúzu. Alkoholismus by byl, nebýt této bariery, mnohem více rozšířen po celém světě. Důležité je si uvědomit, že alkoholismus není pouze důvodem rozvodů, ale příčinou ke ztrátě nebo omezení dobrého vztahu mezi rodiči, dětmi, příbuznými i mezi známými a přáteli. Problémy nepociťuje alkoholik pouze v osobním životě, ale také v pracovní sféře. Alkohol má za následek nižší průměrný výkon. Jestliže se jedná o složitou práci, vyvolává alkohol konflikty se zaměstnavatelem, v mnoha případech může být jedinec ohrožen pracovním úrazem nebo být nebezpečný svému okolí. S alkoholikem bývá také spojena častá absence a nespolehlivost, které jsou jedny z hlavních důvodů rozvázání pracovního poměru. To má pak za následek fluktuaci, která nemá daleko k úplné ztrátě zaměstnání. (Hosek, 1998)

2.1 Alkohol jako produkt kultury (funkce)

Podle Šedivého a Válkové (1988) se lidé s alkoholem a jeho blaženými účinky seznámili již ve starověku. Jeho historie sahá daleko před náš letopočet (6 000 - 8 000 př. n. l.). S alkoholem v podobě vína se lidé setkávají již více než 8 000 let. Vlastnosti alkoholu se

daly používat v lékařství a v mnoha ohledech lidem zpříjemňoval každodenní rutinní život, stejně jako dnes (Šedivý, Válková, 1988).

Kraus (2010) uvádí, že alkohol je považován za nejstarší a nejvíce rozšířenou drogu po celém světě. Dle něj zastává následující funkce:

- fyziologickou (užívá se jako nápoj i jako lék),
- psychologickou (mění náladu k lepšímu, pomáhá k úniku z reality, zvyšuje sebevědomí),
- sociální (ve většině kultur je projevem pohostinnosti, napomáhá k relaxaci únikem z reálného světa, zlepšuje komunikaci),
- ekonomickou (sloužil jako platidlo, daně z jeho výroby a prodeje jsou významným zdrojem příjmu pro stát),
- rituální (součást různých slavností, obřadů včetně náboženských).

V dřívějších dobách se nekontrolovatelná konzumace alkoholu přikládala nižším sociálně slabším společenským vrstvám, dnes se alkohol týká všech bez rozdílu. Příležitost, kdy se oddávat opojnému stavu, který alkohol přináší, se najde pokaždé. Pije se s kamarády v hospodě, doma s rodinou, na radost i na starost. (Šedivý, Válková, 1988)

Kraus (2010) dodává, že charakter pití omamného nápoje i tolerance k alkoholu je v každé společnosti odlišný. Lze rozlišit tři typy: typ románský (pití pravidelně, v mírných dávkách, preferované je víno), anglosaský (nepravidelně, opěťovaně do stádia opilosti, upřednostňovány destiláty) a středoevropský (pravidelně, preferováno pivo). Dnes v mnoha případech dochází k jejich kombinaci. (Kraus, 2010).

2.1.1 Rozdělení osob na typy podle konzumace alkoholu

Skála (1988) uvádí, že pitím alkoholu lidé neuspokojují pouze svou žízeň oblíbeným nápojem, ale také si vytvářejí návyk na větší či menší míru alkoholu. Obecně můžeme lidi konzumující alkohol rozčlenit do čtyř skupin podle toho, jaký mají vytvořený vztah k této droze:

- Abstinenti – jedinci, kteří alkohol nekonzumují v jakékoli formě ani množství po dobu nejméně 3 let. Požití alkoholu z různých důvodů zásadně odmítají. Důsledných abstinentů je málo, a pokud jsou, můžeme je nalézt převážně mezi dětmi do věku pěti až šesti let. V tomto věku většinou končí abstinence dítěte,

jelikož z iniciativy konzumenta nebo abuzéra v rodině ochutná nejdříve pivo, později víno. Přípravuje se na dřívější či pozdější systematický nácvik chuťových buněk na alkoholické nápoje.

- Konzumenti – skupina lidí, kteří se do této kategorie většinou zařazují již v dětství nebo v období dospívání. Jedinci od alkoholu vyžadují pouze tekutinu a chuť, až na nepatrné výjimky nejsou obeznámeny s účinky alkoholického nápoje na nervový systém, který alkohol v takovém množství nedokáže ovlivnit. Dospělý konzument požívá vhodný alkohol, v příhodné době a v rozumném množství, ve vhodném věku. Vypije pouze třetinu piva a decilitr vína po práci a po jídle, a tím uspokojí své chuťové buňky. Řadí se sem převážně ženy a malé procento mužů, největší část tvoří mládež, která by měla nejméně do 18 let setrvat ve skupině abstinentů. Kraus (2010) dodává, že můžeme konzumenty rozdělit na zásadové, kteří požívají alkohol v malých neškodných dávkách a nedostávají se do stádia opilosti, a nezásadové, ti se neopijí více jak 4krát do roka. Skála (1988) doplňuje, že velké množství jedinců se dostává nejprve příležitostně a posléze trvale do kategorie následující, tedy do kategorie abuzérů (pijanů).
- Abuzéři (pijaní) – opijí se příležitostně častěji a část těchto lidí i poměrně pravidelně. Alkohol jim nestačí pouze jako zdroj tekutiny ani neuspokojí jejich chuť. Požadují jeho účinky hlavně kvůli pocitu alkoholové euforie, kterou považují za bezpečnou. Od chvíle, kdy se alkohol stane zdrojem změny nálad, potěšení, změny duševního stavu, zmírnění potíží a zapomnění, začíná cesta, při které se může z nevinného abuzéra vyvinout alkoholik. (Skála, 1988)
- Alkoholici (závislí) – jsou považováni za notorické pijany se všemi důsledky včetně abstinčních příznaků (Kraus, 2010).

2.2 Tolerance alkoholu většinovou společností

Podle Koti a Jedličky (1998) je alkohol v kultuře schvalovaný řadu let. Je známé, že oslavy a podobné sociální akce se již neobejdou minimálně bez vína nebo piva. Jejich konzumace je do jisté míry společností akceptována, pokud na sebe někdo neupozorňuje neadekvátním nebo nepřijatelným jednáním na veřejnosti (Kot'a, Jedlička, 1998). Kvapilík a Svobodová (1985) dodávají, že za takové jednání můžeme například považovat opilého řidiče, konzumaci alkoholu v těhotenství nebo zneužívání alkoholu dětmi mladšího věku. Lidé pijí alkohol nejdříve ze společenských důvodů, ale postupem

času jsou motivováni i příčinami individuálními. Ritualizace pití alkoholu na smutek, pro radost, pro větší výkonnost nebo pro uvolnění napětí způsobuje, že si jedinec není schopný uvědomit svou osobní potřebu požívat alkohol, často skrytou do tzv. společenského pití. V naší uspěchané době plné stresu a vysokých nároků představuje alkohol určitou formu dopingu. Člověk po něm bohužel sahá až příliš často, spíše kvůli ulehčení nebo snazšímu dosažení svých cílů, než jen jako doplněk příjemného posezení s přáteli (Kvapilík, Svobodová, 1985). Alkohol je vyhledáván dle Koti a Jedličky, zejména pro své účinky. Lidé v opilém stavu mění své dosavadní chování. Je známo, že ztrácejí zábrany, stávají se více upřímnými a veselejšími. Svým způsobem užití alkoholu ulehčuje každodenní rutinní život naplněný starostmi a povinnostmi. Pomáhá lidem překročit vytoužené hranice a snadněji se sblížit se svým okolím.

Již mnoho pokolení je vyzdvihován jako metla lidstva. Ve Starověkém Řecku představovalo pití alkoholu odpoutání a divokou neřízenou zábavu, zejména pití vína bylo kladně hodnoceno příslovím „*Ve víně je pravda*“. V tomto smyslu později křesťanská církev odůvodňovala pití alkoholu během náboženských obřadů nebo hostin. Za předlohu byla považována svatební hostina, kde Kristus proměnil vodu ve víno. Dnes se děti setkávají s pozitivním hodnocením omamného nápoje i ve školském prostředí. Každé dítě se setká v předmětu Českého jazyka s básní Jana Nerudy o Karlu IV. opěvující čin ochutnávání vína, kdy k nám přivezli z Francie vinnou révu.

Podle frekventovaných farmakopsychologických výzkumů mají účinky alkoholu na jedince velký rozptyl v závislosti na vlastnostech a osobnosti. Konzumovat alkohol je nedílnou součástí normálního běhu života, patří do každodenní rutiny a opakuje se při každé příležitosti ve formě pijáckých ceremoniálů, což značně ovlivňuje naši budoucí generaci. Četnost a množství spotřeby alkoholu pak závisí zejména na dvou faktorech. Prvním z nich je vznik a opakování situace, ve kterých si jedinec vstípl dosažení požitku a uspokojení v souvislosti s pozřením alkoholu. Druhý faktor je absence různých dostupných alternativ, které buď neexistují, či si je jedinec neosvojil, jedná se o záliby, formy odpočinku, uvolnění nebo relaxace. (Kořa, Jedlička, 1998)

2.3 Rizika užívání alkoholu mladistvými

Dle Csémy, Chomynové a Sadílka (2014) je riziková konzumace alkoholu v nízkém věku předpokladem pozdějších problémů. Kabíček (2014) uvádí, že alkohol ohrožuje mladé jedince nejvíce ze všech drog. Z hlediska dlouhodobého vlivu na organismus způsobuje psychickou i somatickou závislost, jeho vliv na vyvíjející se mozek je však značně rozsáhlejší. Bylo prokázáno, že konzumace alkoholu v době adolescence s sebou nese jistá rizika. Jedním z nebezpečných aspektů je například snížená schopnost dospívajících se koncentrovat, která má vliv na jejich výkonnost. Mladiství, kteří mají zkušenosti s alkoholem, trpí zhoršenou pamětí a celkovou schopností se učit. Obvykle je konzumace alkoholu na rozdíl od dospělých spojována s kouřením marihuany a dalšími psychotropními a omamnými látkami. Všechny důsledky mohou přetrvávat, i když klesne celková spotřeba alkoholu (Kabíček, 2014). K dalším negativním následkům řadíme dle Nešpora (2003) úrazy, dopravní nehody, trestnou činnost, rizikový sex, sexuální násilí, otravy, sebevraždy a další.

Prof. MUDr. Rubín (1985) dodává, že abychom byli schopní pochopit, proč je alkohol v dětství tak nebezpečný, je třeba si uvědomit, co je v organismu intenzivního růstu a vývoje jiné než v jiných fázích života. Když se do fyziologicky zatíženého organismu dostane alkohol, je situace mnohem nebezpečnější než v dospělosti. Alkohol jak již víme z předešlé kapitoly, působí na centrální nervový systém a stimuluje motorické a psychické funkce, které způsobují euforii, jež je u dětí značně výraznější než u dospělých. Alkohol ve větších dávkách způsobuje tlumení dechového centra, což je pro rostoucí organismus nebezpečné. Za fyziologické dospívání považujeme dobu zhruba od 12 do 22 let, kdy dochází k prudkým změnám v dušení a tělesné oblasti. Alkohol pravidelně požívaný mladistvými poškozují růst a vývoj. Toxická látka také působí velmi intenzivně na pohlavní orgány dospívajících, které mohou v pozdějším věku souviset s impotencí. Negativní příčiny nadměrné konzumace ale můžeme vidět i v sociální oblasti. Dospívající se musí naučit, jak si umět poradit s novými pohledy na vlastní tělo a osobnost. Existuje celá řada možností, jak se bude alkohol podílet na rozvoji duševních funkcí, jak bude jedinec prožívat rozdíly mezi mužskou a ženskou rolí, jak bude vytvářet sebepojetí mladého dospívajícího, utváření vlastního života, jak bude ovlivňovat pocity méněcennosti, přeceňování, erotické vztahy, sociální zkušenosti apod. Za typické znaky tohoto období považujeme získání sebedůvěry a vybudování vlastního systému hodnot, což je konzumací alkoholu velmi ohrožováno vzhledem k vlastnostem, které u člověka

vyvolává: povrchnost, nedůslednost, nepřesnost, nespolehlivost. Náročné pro něj pak může být i volba povolání, hledání životního partnera a separace od nukleární rodiny a založení rodiny orientační apod. Mladý dospívající snadněji podlehne nepříznivým vlivům okolí, nemá žádné hranice, které by fungovaly, jak by tomu bylo v pozdějším věku, a kvůli tomu se u mladistvých závislost na alkoholu vyvíjí poměrně brzo a rychle (Rubín, 1985).

3. Národní výzkum užívání návykových látek se zaměřením na alkohol

Na podzim roku 2016 byla realizována celopopulační studie užívání návykových látek v České republice, studie přímo navazuje na Národní výzkum užívání návykových látek 2012 a dříve uskutečněnou studii užívání návykových látek a postojů k němu v České republice v roce 2008 a poskytuje tedy hodnocení vývoje v České republice v letech 2008-2016. Dotazník studie vystupoval z Evropského modelového dotazníku, doporučeného Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA). Data byla zajišťována pomocí osobních rozhovorů. Výzkum byl proveden na reprezentativním vzorku populace ve věku 15+ let s názvem Národní výzkum užívání návykových látek 2016. Zúčastnilo se 3 601 respondentů, z nichž tvořilo 2 875 věkovou skupinu 15-64 let. Bylo zjištěno, že alkohol v posledních 12 měsících konzumovalo celkem 80,1 % respondentů (88 % mužů a 72,5 % žen), což je přibližně o 4 % méně než v roce 2012 (84,0 %). Okolo poloviny z nich (40,6 %) konzumovalo alkohol s četností minimálně jednou týdně nebo více jak jednou týdně, 7,7 % respondentů pilo alkohol denně nebo takřka denně (13,1 % mužů a 2,6 % žen), přičemž značně více konzumují alkohol starší lidé ve věku 55-64 let a z toho je podstatně více mužů než žen. V pití nadměrných dávek, což je více jak pět sklenic denně, nadále stejně jako v roce 2012 pokračovali více muži, změnila se pouze věková hranice, kdy v roce 2016 se toto týkalo především jedinců ve věku 24-35 let a v roce 2012 převážně populace ve věku 35-44 let. Z výše uvedeného vyplývá, že pijí více muži než ženy a nejčastěji ve věku 25-34 let. Oblast rizikového zneužívání alkoholu činí v roce 2016 celkem 16,8 % dotazovaných, z toho 25,5 % mužů a 8,6 % žen (NMS, ©2016, online).

Extrapolace výsledků celopopulační studie v ČR ve věku 15+ let odhalila, že v České republice je přibližně 690 tisíc denních uživatelů alkoholu a odhadem 1 milion obyvatel pije pravidelně minimálně jednou za týden 5 a více sklenic (nadměrná dávka) alkoholu při jedné příležitosti. 140 tisíc jedinců konzumuje nadměrné dávky tohoto opojného nápoje s denní nebo skoro denní frekvencí. Rizikově konzumuje alkohol celkem 1,5 milionů lidí a z toho 800 tisíc spadá do kategorie velmi vysokého rizika. S porovnáním s výsledky v roce 2012 mírně narostl podíl populace ve věku 15-64 let, u které můžeme vidět také stopy rizikové konzumace alkoholu, jedná se o zvýšení ze 17,0 % na 18,1 %. Počet konzumentů byl získán dotázaním na obvyklou konzumaci jednotlivých druhů

nápojů. Tímto způsobem bylo v ČR v roce 2014 určeno pravděpodobně 1 milion konzumentů v riziku, přičemž 540 tisíc jedinců bylo zařazeno do kategorie nižšího rizika, což je 40-60 g alkoholu u mužů a 20-40 g alkoholu u žen. Dalších 640 tisíc jedinců spadalo do kategorie vysoce rizikové konzumace (více než 60 g u mužů a více než 40 g u žen). (Mgr. Pavla Chomynová, MUDr. Viktor Mravčík, Ph.D., ©2018, online)

4. Faktory ovlivňující konzumaci alkoholu mladými lidmi

Dle výsledků Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (zkr. ESPAD) je konzumace alkoholu mladistvými v České republice značně vyšší než v ostatních státech, ačkoliv byl zaznamenán výrazný pokles užívání alkoholu mezi lety 2011 až 2015. Na předních místech se umísťujeme hlavně v četnosti konzumace opojných látek v posledních 30 dnech a ve zkušenostech kolem 13. roku dítěte. Děti u nás přicházejí k prvnímu styku s alkoholem obvykle již v útlém věku, přestože to zákony zakazují. Překvapivým faktem je snadná dostupnost, která je subjektivním vnímáním zejména šestnáctiletých jedinců brána jako vysoká. Rizikové chování ve věku šestnácti let vykazuje až 96 % mladistvých, a to především v osobním styku s alkoholem, téměř 45 % se oddávalo konzumaci alkoholu v posledních dnech více než pěti skleničkami (ESPAD, ©2015, online). Faktory, které vedou mladistvé k pití alkoholu, mohou být různého charakteru. Prof. Jessor uvádí, že pokud se jedná o rizikové chování v období dospívání a jejich životního stylu, nemělo by to být interpretováno tak, že zodpovědným za tyto jevy je pouze dotyčný jednotlivec. Znamenalo by to obviňovat oběť (Jessor, 1991).

4.1 Vliv rodinného prostředí

Jedlička a Kořa (1998) konstatují, že vývoj vztahu k alkoholu u dítěte ovlivňují podmínky, ve kterých se jedinec nachází. Vliv rodiny hraje primární roli, probíhá tak první socializace a dítě si odnáší základní vzorce a modely jednání pro zbytek svého života. V oblastech, kde je pití všeobecně bráno jako škodlivé a ani dospělí alkohol nekonsumují, se zpravidla i jejich děti chovají obdobně. K alkoholu se dostávají zřídka, a pokud taková okolnost nastane, většinou s ním neexperimentují. Naopak v prostředí, kde jsou typickým znakem alkoholové zásoby doma, dochází k častému požívání opojného nápoje a je obvyklou součástí každodenních zvyklostí. Děti jsou v těchto rodinách přivedeni do situace, kde dospělí konzumují alkohol a chtějí ho pít také, zejména protože vidí ve svých rodičích či sourozencích své vzory. Tradičně hledají a dopíjejí zbytky a ochutnávají z nestřežených skleniček. S přibývajícím věkem stoupá množství vypitého alkoholu. Ve školním věku zpravidla dochází k první větší opilosti, a to při rodinných oslavách nebo o samotě při nalezení alkoholu doma. Rodiče představují pro své děti prototyp jednání jako jednotlivé osoby a zároveň utvářejí pro dítě budoucí

interakční postoje, mezilidské vztahy a vzorce jednání. Jestliže je tedy dítě svědkem akceptovatelné konzumace alkoholu, je pravděpodobné, že opíjení bude brát jako přirozenou součást svého života. (Jedlička, Kořa, 1998).

Důležitý aspekt podle Hajného (2001), kterým rodina také nepřímo ovlivňuje ke konzumaci alkoholu mladistvým, je zvolený způsob výchovy. Rodiče, kteří jsou příliš liberální a své dítě nekontrolují, nebo naopak jsou nadměru autoritativní, se mohou také často potýkat s problémy dítěte s alkoholem. Jedinec má v prvním případě velké množství volného času, které je spojeno s nudou, a proto se může stát, že hledá zábavu právě v tomto omamném nápoji. V druhém případě rodiče kladou na dítě přílišné nároky a nedávají mu dostatečný prostor pro své potřeby. Jedinec, který se cítí pod tlakem, může nalézat uvolnění rovněž v opíjení, které mu dává určitý stupeň svobody (Hajný, 2001). Nešpor (2001) dodává, že ideální výchovný styl je vřelý a středně omezující. Nejlépe jsou na tom děti, kterým rodiče věnují pozornost, jeví o ně zájem a dostávají dostatečnou lásku, ale zároveň existuje řád a předvídatelné prostředí (Nešpor, 2001). Dalším podstatným faktorem, který se může podílet na problémech dítěte s alkoholem, je probíhající rozvod, který je velkým fenoménem této doby a pro potomka představuje výraznou zátěž. Hajný (2001) uvádí, že při nedořešeném rozvodu se dítě může stát prostředníkem mezi rodiči a být neadekvátně zneužíváno z jedné nebo druhé strany pro jejich prospěch. Dítě může konzumací alkoholu zdůrazňovat svou zlost na rodiče, snahu zmírnit negativní emoce nebo vyvolat problematické chování v naději znovu sjednocení rodiny apod. Následný rozpad, kdy jedinec vyrůstá například bez otce a dítě postrádá pevné vedení, které mu matka není schopná zajistit, znamená rovněž snadné sklouznutí k rizikovému užívání alkoholu jako formy úniku z těžké situace. (Hajný, 2001)

Šedivý a Válková (1988) poukazují na zákon o rodině, který v paragrafu 18 nařizuje manželům povinnost, vyjma dalšího výčtu povinností, vytvářet pro dítě zdravé a rodinné prostředí. Jedlička a Kořa (1998) dodávají, že prevence v rodině spočívá ve zlepšení úrovně vědomostí o potřebách dítěte, o jeho vývojových zvláštностech, o postavení rodiny ve společnosti, jakož i v právním řádu, o sociálně psychických jevech v rodinném životě. Důležité je v dítěti budovat zvládání zátěžových situací a kvalitního trávení volného času pomocí rozvoje sportovních aktivit, táborových a vodáckých oddílů. Aktivní zvyšování tolerance k frustraci, adaptace na zátěž a zdravá sebedůvěra jsou důležité faktory proti sociálně patologickému vývoji (Jedlička, Kořa, 1998). Jako další preventivní prostředky, které by se měly nacházet v každé rodině, uvedeme dle Hajného

(2001) mírnou a neautomatickou konzumaci alkoholu, nezneužívání alkoholu jako prostředku k úlevě, vedení otevřenou diskuzi ohledně pití alkoholu. Přesto i výsledky dobré výchovy mohou být ohroženy negativními vlivy mimo rodinu.

4.2 Role vrstevnických skupin ve vlivu na případnou konzumaci alkoholu

Melgosa (2000) uvádí, že mládež s přibývajícím věkem přenáší pozornost od rodiny k partě přátel, která zaujímá první místo a může jedince značně ovlivňovat. Mladí lidé v partě nacházejí přirozené prostředí, ve kterém se mohou svobodně rozvíjet, aniž by se museli vzdát své individuality. Příčinami této transformace jsou psychologické změny, které v období dospívání prožívá každý jedinec. Touží po nezávislosti, a proto chce být co nejméně doma s rodinou. Přátelství je nutná součást vyváženého rozvoje mladých dospívajících. Plní specifické funkce, které přispívají k duševnímu a společenskému rozvoji. Mezi nejdůležitější můžeme uvést například prostor pro srovnávání sebe s ostatními, učení se jednat s druhými lidmi, nacházení prostředí, které pomáhá formovat morální hodnoty a zásady, nalézání emocionální útěchy v době krize, osvojování si zásad platných ve společnosti nebo formování sebevědomí. Velmi často jsou party jediným zdrojem, kde dospívající zažívají pocit sounáležitosti, akceptace, prožívají dobrodružství, zábavu a napětí. Významný vztah ke skupině přátel trvá pouze přechodnou dobu v řádu několika let, může mít však pro jedince významné následky do budoucího života. V některých případech se skupina přátel stává zdrojem problémů. Její členové se mohou dopouštět nežádoucích nebo nezákonných činností. Taková parta může mít na jedince silný vliv a i dospívající, který se v dětství choval ukázkově, se může stát zločincem. Jedním z hlavních rysů rizikového chování v partě přátel je konzumace alkoholu (Melgosa. 2000). Csémy a Hamanová (2014) dodávají, že v dospívání je konzumace alkoholu z počátku podmíněna hlavně sociálním přijetím vrstevnických skupin.

Podle Melgosi (2000) je nejlepší zbraní proti projevům rizikového chování v podobě konzumace alkoholu vlivem party prevence, která by měla zaujímat své místo již v útlém věku. Nejlépe ji zastávají rodiče. Významné studie ukazují, že určitý nácvik sociálního chování, může být přínosem v prevenci i následnému zvládnutí asociálního chování. Z toho důvodu by se měl každý dospívající naučit pozitivní komunikační dovednosti,

užívat asertivní jednání, přiměřeně se zapojovat do aktivit skupiny a řešit problémy ve vztazích konstruktivně. Jestliže se jedinec zachová podle uvedených postupů, bude mít pro něj parta pozitivní vliv. Zejména proto, že se nepřidá ke špatné partě, a také může mít jeho chování značný kladný přínos pro celou skupinu. Důležité je, aby rodiče své děti vedli k určité kontrole a řádu, který by měl být nenásilný. Rodiče by měli mít jistotu, že dítě je již před dobou dospívání opatřeno správným hodnotovým systémem a morálními zásadami. Dítě si partu na základě těchto atributů vybírá mnohem uvážlivěji a v souladu se svými osvojenými principy, a pokud by se přece jen parta dopouštěla určitého nepřijatelného chování, je vyšší pravděpodobnost, že bude jedinec schopný svoji účast na tomto chování odmítnout. Nebude jednat pod tlakem rodičů, ale na základě zralého úsudku (Melgosa, 2000).

4.3 Možnosti školního prostředí v prevenci užívání alkoholu

Dle výsledků ESPAD je zřejmé, že konzumace alkoholu mladistvými se převážně vyskytuje u studentů středních škol bez maturity a odborných učilišť (ESPAD, online, 2015). Holi (©2018, online) dodává, že ale mezi studenty středních odborných učilišť a studenty gymnázií není tak značný rozdíl, jedná se pouze o 10 %. Podstatně důležitější roli zde hraje špatný prospěch žáka ve škole nebo neoblíbenost a s tím spojená úmyslná absence žáka bez vědomí rodičů, kde se setkává s rizikovými skupinami lidí, kteří obvykle konzumují alkohol. Tím je nepřímě veden k pití, jelikož jak již víme z předešlé kapitoly, jedinec v tomto věku je velmi ovlivňován zejména svými kamarády. Ke zkoušení nezdravých věcí nás donutí tlak skupiny vrstevníků, který vzniká silnou potřebou k někomu patřit. Identitu vytváříme prostředím vnějšího okolí (Holi, ©2018, online). Je však nutné podotknout, že dle PhDr. Petry Vondráčkové je alkohol relativně rozšířen i mezi vysokoškolskými jedinci. Alkoholové opojení je spojováno hlavně se studenty, kteří bydlí na koleji, rodinným statutem (nezadaní konzumují více), s nepracujícími studenty nebo rokem studia, kdy chlapci konzumují spíše v posledních letech studia a dívky v začátcích. Jedinci často pijí epizodicky a mezi další rizikové faktory se řadí například řízení auta v opilosti, rvačky, ničení majetku, rizikové sexuální chování, sebevražedné jednání, násilné chování, úrazy apod. Studenti také často zameškávají školu, kvůli alkoholu, což vede ke zhoršení prospěchu a následnému předčasnému ukončení školy. (PhDr. Petry Vondráčkové, ©2010, online)

Budinská (2014) uvádí, že školy jsou po rodině druhým socializačním činitelem, který ovlivňuje hodnoty a postoje žáků. Z hlediska prevence je na českých školách řadu let vytvářen minimální preventivní program (MMP), který obsahuje celoroční souvislou práci s dětmi, žáky a studenty. Hlavní náplní této činnosti je zejména uvést dětem ověřené informace ohledně užívání návykových látek. Jedinci by si měli v rámci programu vytvořit základní návyky a dovednosti pro případ kontaktu s lidmi nabízejícími omamné látky, vybudovat pozitivní hodnoty a motivaci pro zdravý životní styl. Popřípadě by měl snížit dopady rizikového chování a oddálit první kontakt s drogou. Základní školy v rámci MMP působí na jedince od začátku vstupu na školu až do ukončení povinné školní docházky. Předkládají dlouhodobou a komplexní intervenci. Školy usilují o vytvoření důvěryhodného a bezpečného prostředí pro žáky i pedagogiky. (Budinská, 2014)

Jedlička a Kořa (1998) dodávají, že zcela nezastupitelný je ve výchově osobní vliv a vzor učitelů a učitelek, od nichž se předpokládá, že svým životním rozhledem, osobnostními rysy a jednáním budou poskytovat příklady vhodného chování. Učitelé by měli být především vyrovnané a vyzrálé osobnosti, které působí přirozeně autoritativně. Neměli by šetřit uznáním, pochvalami a úsměvem k získání důvěrného vztahu s dětmi. Důležitým prediktorem je podchytit rizikové chování související s alkoholem včas, aby se dál nerozvíjelo. Budoucí učitelé by se měli již na vysokých školách připravovat k pohotovému pedagogické diagnostice a k psychoterapeutické intervenci v krizových stavech, zejména k výcviku sociálních komunikativních dovedností (umění naslouchat, empatie, asertivita).

4.4 Mediální obraz alkoholu

Dnes jsou dle Krause (2017) média hojně probíraným činitelem, který působí na makrosociální úrovni a má značný podíl na vzniku rizikového chování. Působení sdělovacích prostředků má velmi rozdílné účinky a vyvolává odlišné reakce. Například ovlivňují přemýšlení a uvažování lidí tím, jaká témata vysílají. Příkládáním určitému tématu větší pozornosti posilují její účinek. Silný vliv se také projevuje napodobou médií. Řada výzkumů dokládá, že již velmi malé dítě dokáže napodobovat televizi (Kraus, 2017). Melgosa dodává, že dospívající konzumují alkohol, aby napodobili nejen své vzory, které vidí ve sdělovacích prostředcích (sportovce, herce, zpěváky, muzikanty), ale

i reklama může do jisté míry ovlivňovat užívání těchto látek (Melgosa, 2000). Pospíšil a Závodná (2012) uvádějí, že reklama je založena na přesvědčování, s tím jsou obeznámeni i reklamní tvůrci a praktici. Přesvědčovat spotřebitele lze mnoha způsoby. Důležité je poznání jeho potřeb, emocí a motivace, které hrají významnou roli v nákupním procesu. Reklama nejvíce pracuje především s lidskou psychikou. Čím lépe znají firmy osobnostní profil spotřebitele, tím se zvyšuje šance, že uspěje jejich reklama i firma na trhu. V období dospívání je mladistvý zvláště vnímavý na reklamu a módní věci. To si dnes velmi uvědomují zástupci obchodní sféry a snaží se toho maximálně využít (Pospíšil, Závodná, 2012).

V oblasti prevence jsou praktikovány v televizích drastické filmy. Nešpor (2001) konstatuje, že takové prostředky spíše škodí, než pomáhají. Příkladem je přímý návod, jak si alkohol opatřit nebo vyrobit a kde ho získat, který média přinášejí. Podrobné zabývání se alkoholovými skandály známých osobností má také své nežádoucí účinky na mládež. K omezení užívání alkoholu dospívajícími by měla média těmto jedincům nabídnout lepší alternativy a vhodné vrstevnické modely mladých lidí, kteří žijí zdravě a rozumně. Důležitým krokem je více zapojovat širší společnost do problematiky alkoholu mladistvých, aby se stali více zvědavými a aktivními v této oblasti. (Nešpor, 2001)

5. Postoje středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu

Ve vztahu k tématu předkládané práce bylo provedeno výzkumné šetření mezi žáky Střední školy cestovního ruchu a grafického designu v Pardubicích. Na škole, jak již z názvu vyplývá, se vyučují dva obory: cestovní ruch a grafický design. Na této škole jsem v roce 2015 maturovala z oboru grafický design, tudíž mám se školou své vlastní, velmi pozitivní zkušenosti. O pomoc s vyplněním dotazníků jsem požádala zástupkyně ředitele. Dotazníky jsem donesla do školy osobně a byly žákům rozdány ve vyučovacích hodinách. Výzkumné šetření se týkalo především žáků v prvním a druhém ročníku školy bez ohledu na studovaný obor. Do výzkumu se aktivně zapojilo 95 studentů, z toho 28 chlapců a 67 dívek, návratnost dotazníků je 100 %.

5.1 Cíle výzkumného šetření a stanovení hypotéz

Cílem šetření této práce je zjistit aktuální vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu. Výzkumný cíl byl stanoven na základě stanoveného výzkumného problému, který zní: Jaký je aktuální vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu? K realizaci výzkumného projektu byla stanovena hlavní hypotéza:

H: Předpokládáme tolerantní vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu.

Zdůvodnění: Dle Jessora (1991), se mladý dospívající rodí do sociálního světa, kde je svědkem konzumace alkoholu, která je akceptovaná většinovou společností. První zkušenost mladých lidí s alkoholem bývá uváděna obvykle již okolo 13. roku.

Hlavní hypotézu doplňují tři dílčí hypotézy:

H1: Předpokládáme, že více než 60 % respondentů uvede dostupnost alkoholu pro konzumaci jako bezproblémovou. (Hypotéza je sycená otázkami č. 3, 4, 5 a 6.)

Zdůvodnění: Z výzkumů ESPAD vyplývá, že jedinci uvádějí snadnou dostupnost alkoholických nápojů, zejména mladiství pod hranicí zletilosti.

VH1: Předpokládáme, že mezi dívkami je více abstinentelek než mezi chlapci. (Hypotéza je sycená otázkou č. 7.)

Zdůvodnění: Dle národního výzkumu užívání návykových látek bylo zjištěno, že alkohol konzumují více muži než ženy.

H2: Předpokládáme, že více jak dvě třetiny respondentů uvedou konzumaci alkoholu jako běžnou a normální součást života. (Hypotéza je sycená otázkami č. 7, 8, 9, 10.)

Zdůvodnění: Jedlička a Kořa (1998) konstatují, že konzumovat alkohol je nedílnou součástí normálního běhu života, patří do každodenní rutiny a opakuje se při každé příležitosti ve formě pijáckých ceremoniálů, a to značně ovlivňuje naši budoucí generaci.

H3: Předpokládáme, že studenti, kteří pijí alkohol pravidelně, vnímají jeho účinky jako příjemnější než studenti, kteří jej pijí jenom občas. (Hypotéza je sycená otázkami č. 11, 12, 13, 14.)

Zdůvodnění: Podle Vacka a Šejvla (2019) alkohol působí na mozkový okruh odměny, po jeho konzumaci přicházejí pocity uspokojení, které mohou zapříčinit následné opakování a postupně se může u jedinců rozvinout závislost na alkoholu, což je označována za vážnou psychiatrickou poruchu.

VH2: Mezi respondenty, kteří pijí alkoholické nápoje je nejoblíbenějším nápojem pivo. (Hypotéze je sycená otázkou č. 15)

Zdůvodnění: Dle výsledků ESPAD, je dlouhodobě u mladistvých preferovaným nápojem pivo.

5.2 Metodologie výzkumu

Ke splnění výzkumného úkolu je zvoleno kvantitativní výzkumné šetření menšího rozsahu pomocí dotazníku vlastní konstrukce. Dotazník je dle Pelikána (1998) jedna z nejčastějších technik užití. Je používán v nejrůznějších šetřeních týkající se člověka a společnosti, zejména v pedagogickém, sociologickém, demografickém, ale i mnoha dalších výzkumech. Podstatou dotazníku nalezneme potřebná data a informace o dotazovaném, ale i jeho názory a postoje, které nás k danému problému zajímají (Pelikán, 1998). Gavora (2000) uvádí, že dotazník má být rozdělen na tři části. První část, která se nazývá vstupní, zahrnuje hlavičku, ve které má být zainteresováno jméno institutu nebo autora, od kterého dotazník pochází. Jsou zde popsány cíle dotazníku a přikládá se důležitost respondentových odpovědí, dále musí obsahovat pokyny, jak dotazník vyplnit. V druhé části jsou koncipovány vlastní otázky tak, aby dotazník působil psychologicky přijatelně. Nejdříve nalezneme otázky lehké a přitažlivé, abychom

dotazovaného neodradili, uprostřed řadíme otázky neatraktivní a na konec důvěrné. Otázky by měly být formulovány jasně a krátce. Na konci celého dotazníku je umístěno poděkování za účast při dotazníkovém šetření (Gavora, 2000). Tato výzkumná metoda má řadu výhod, dle Pelikána mezi jeho výhody uvádíme například: lehkou administrativu, snadné získání a oslovení velkého počtu respondentů či plnou kvantifikaci vyplývajících údajů. Musíme však počítat i s jeho nevýhody, například: subjektivní odpovědi, dotazovaný může odpověď snadno přejít a nevyplnit, někdy je respondent nucen zvolit odpověď, kterou by si jinak nevybral a v neposlední řadě může svou odpověď přizpůsobit tomu, co si myslí, že by byla „správná“ odpověď. (Pelikán, 1998)

Použitý dotazník (viz Příloha A) obsahuje 15 otázek. V dotazníku jsou použity otázky uzavřené a otevřené. U všech otázek měli respondenti označit pouze jednu odpověď. Ve vstupní části se žáci dozvěděli potřebný postup pro vyplnění dotazníku spolu se žádostí o pravdivost jejich odpovědí. Identifikačními otázkami bylo zjištěn pohlaví respondenta a jeho rok narození.

5.2.1 Předvýzkum

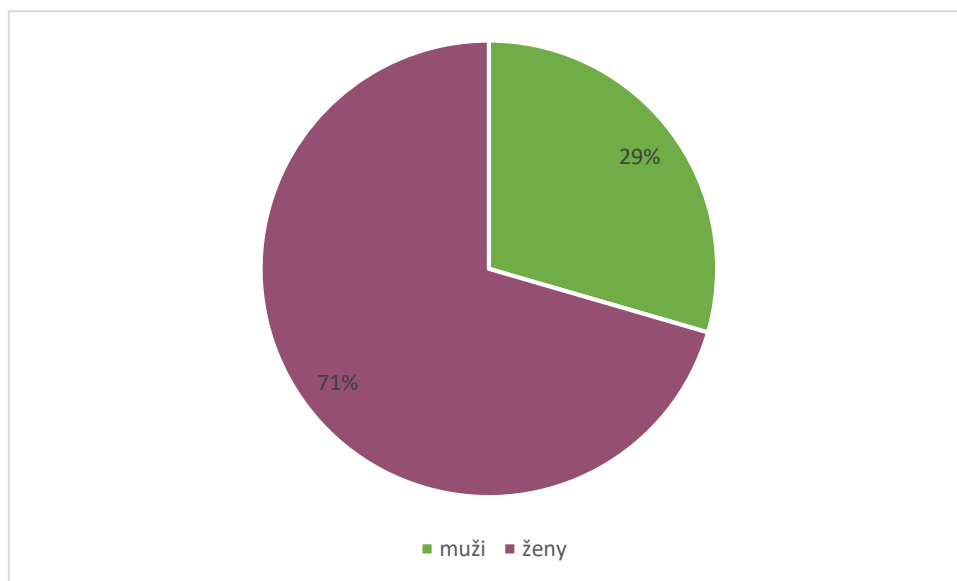
V rámci ověření, zda výzkumný nástroj funguje, byl proveden předvýzkum, který mapoval postoje k alkoholu adolescentů na základní škole. Výzkum byl proveden na Základní škole Školní náměstí v Chrudimi. Cílová skupina dotázaných byla zaměřena na mládež v deváté třídě. Při zkoumání byla oslovena jedna třída studentů. Celkem bylo dotázáno 18 respondentů, z toho 10 dívek a 8 chlapců. Respondentům byl předložen dotazník (viz Příloha B) a také poskytnuty veškeré instrukce potřebné pro vyplnění dotazníku. Dotazník obsahoval 12 otázek, z toho 2 jsou identifikační. U všech otázek (kromě dvou) měli respondenti označit pouze jednu odpověď. U otázek číslo 3 a 6 mohli zvolit více odpovědí. U otázky číslo 7 museli doplnit odpověď. Čas na vyplnění dotazníků byl jednu vyučovací hodinu. Návratnost dotazníku byla 100%. Otázkám v dotazníku rozuměli všichni. Zkoumané osoby byly ochotné při vyplňování dotazníku, ale nelze předpokládat pravdivé odpovědi. Proto pro dotazování v rámci dosažení cíle bakalářské práce byla zvolena středoškolská mládež, která se jeví již rozumově vyspělejší a lépe se s ní pracuje. Práce v terénu zabrala více času, než jsem předpokládala, proto jsem výzkum v bakalářské práci začala realizovat mnohem dříve. Sesbírané údaje se daly dobře vyhodnotit, některé otázky byly poté v práci vyhodnoceny jako nepatřičné, proto se

seznam otázek v práci upravoval. Z výsledků dotazníku vyplynulo, že chlapci mají kladnější vztah k alkoholu než dívky a v následné části, která se zabývala reklamou s alkoholovou tematikou, vyplývalo, že reklamy žáky převážně nezajímají. Poznatky z předvýzkumu byly využity k optimalizaci otázek výzkumného dotazníku.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum byl proveden na Střední škole cestovního ruchu a grafického designu v Pardubicích. Cílová skupina dotázaných byla zaměřena na mládež primárně v druhém a následně prvním ročníku školy. Respondenti byli narozeni od roku 2000 do roku 2004. Celkem bylo dotázáno 95 respondentů. Mezi dotazovanými byly převážně dívky, kterých bylo celkem 67, chlapců pak bylo 28. Pro lepší představu je níže zobrazený graf č. 1. návratnost dotazníku byla úplná díky skvělé komunikaci a ochotě pedagogů této školy.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Z grafu je patrné, že 71 % respondentů jsou ženy a 29 % je mužů. Je tedy zřejmý velký nepoměr mezi pohlavími, což znamená, že střední školu cestovního ruchu a grafického designu navštěvují převážně dívky.

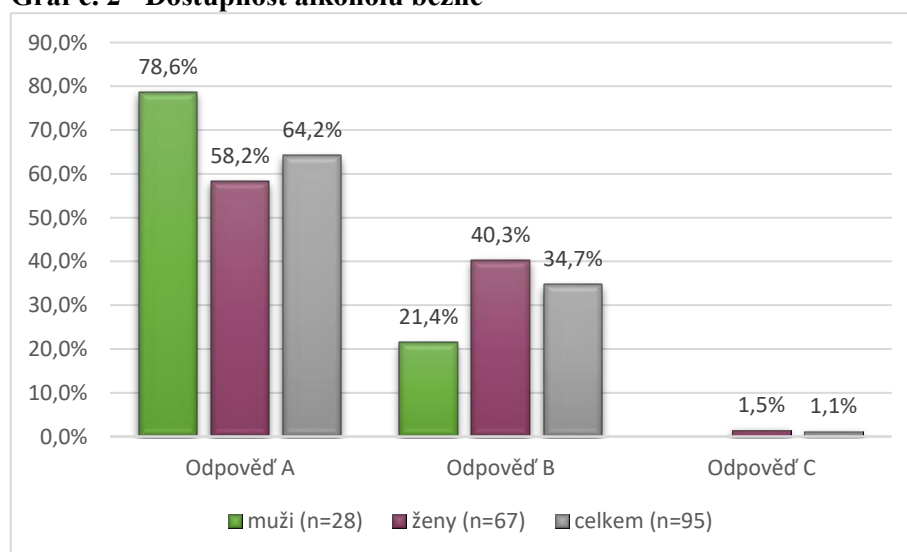
5.4 Prezentace a interpretace výsledků výzkumu

Výsledky výzkumu jsou prezentovány prostřednictvím grafů, tabulek a komentářů pro názornější představu. Výsledky jsou interpretovány pouze na konkrétním zvoleném výzkumném vzorku, a tudíž se nedají aplikovat na celou společnost.

Demografické otázky číslo 1 a 2 byly již rozebrány v předchozí subkapitole. Jednalo se o otázky identifikačního charakteru a konkrétně zjišťovaly pohlaví a rok narození respondentů. Jak už jsme uvedli výše, většina respondentů se prezentovala jako nezletilí, a tudíž jsou výsledky týkající se tématu dostupnosti alkoholu, sycené následujícími otázkami 3-6 zajímavější a zároveň nám dávají odpověď na H1, která předpokládá, že více než 60 % studentů, uvede snadnou dostupnost alkoholu. Otázky 7-10 se týkají tolerance alkoholu mládeží a jejich vztahu k alkoholu. Z uvedených odpovědí budeme moct odpovědět na H2, která předpokládá, že více jak dvě třetiny respondentů uvedou konzumaci alkoholu jako běžnou a normální součást života. Otázky 11-15 se týkají četnosti alkoholu u studentů a jejich účinku na jedince. A v práci dávají odpověď na H3, ve které předpokládáme, že studenti, kteří pijí alkohol pravidelně, vnímají jeho účinky jako příjemnější než studenti, kteří jej pijí jenom občas. A VH2, která předpokládá, že mezi oblíbeným pitím u adolescentů jsou míchané drinky.

Otázka č. 3: Jak obtížné je podle Vašeho názoru sehnat si alkoholické nápoje, kdybyste o ně stál/a?

Graf č. 2 - Dostupnost alkoholu běžně

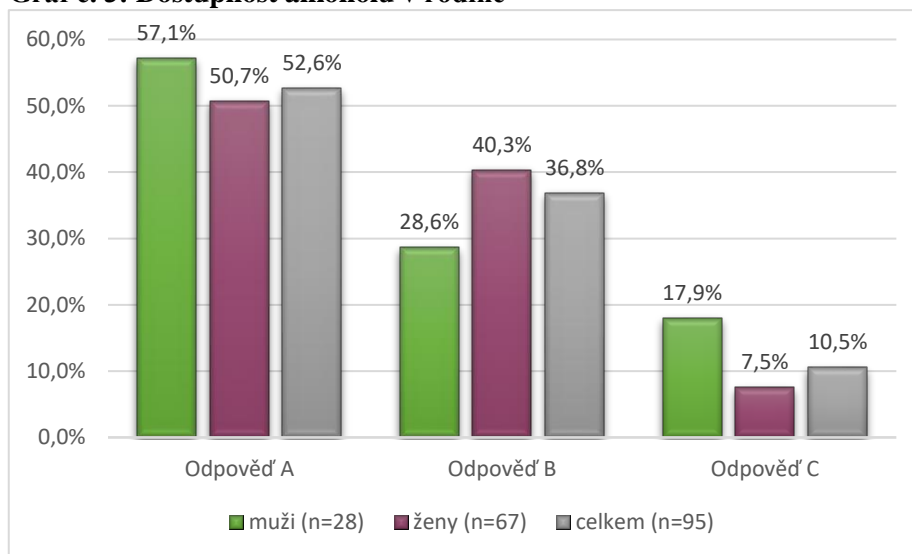
Otázka číslo 3 zjišťovala dostupnost alkoholu v běžném životě respondenta. Studenti měli na výběr mezi třemi předem danými odpověďmi, stupňované od nejsnadnější dostupnosti po nejkomplicovanější. Z uvedeného grafu lze vypočítat, že jedinci volili nejčastěji odpověď A) Vůbec není obtížné, konkrétně tak odpovědělo 61 dotazovaných (64,2 %). Snadná dostupnost, zejména pro nezletilé, je prvním alarmujícím signálem pro společnost, aby lépe kontrolovala současnou mládež při konzumaci alkoholu, zejména mužské pohlaví, které označilo tuto odpověď v 78,6 % případech. Své zastoupení tu mají i dívky, které se v dnešním světě emancipace snaží vyrovnat mužskému pohlaví, dívky odpověď A) označily v 58,2 %. Druhá nejčastější odpověď je za B) S komplikacemi, celkovým počtem 33 odpovědí (34,7 %), tuto odpověď označovaly převážně dívky, pro které je z určitých důvodů, zejména pokud jsou nezletilé, těžší alkohol sehnat než u chlapců, kteří si alkohol buď opatří sami bez ohledu na věk, nebo jim to poskytne starší kamarád/sourozenec apod. Dívky mají v tomto ohledu poněkud omezenější možnosti. Jedním z těchto omezení může být obava a stud v případě, že alkohol neobstarají. Odpověď C) Velmi nemožné až obtížné označila pouze jedna dívka, která dle roku narození byla nezletilá. Pro lepší orientaci v procentech a četnosti odpovědí byla vytvořena následující tabulka č. 2.

Tabulka č. 1: Dostupnost alkoholu běžně

Odpovědi	četnost	procento
A) Vůbec není obtížné	61	64,20 %
B) S komplikacemi	33	34,70 %
B) Velmi obtížné až nemožné	1	1,05 %

Otázka č. 4: **Jak obtížné je pro vás napít se doma alkoholického nápoje** a související otázka č. 5: **Pokud se můžete doma alkoholu napít, tak kterého z alkoholických nápojů?**

Graf č. 3: Dostupnost alkoholu v rodině

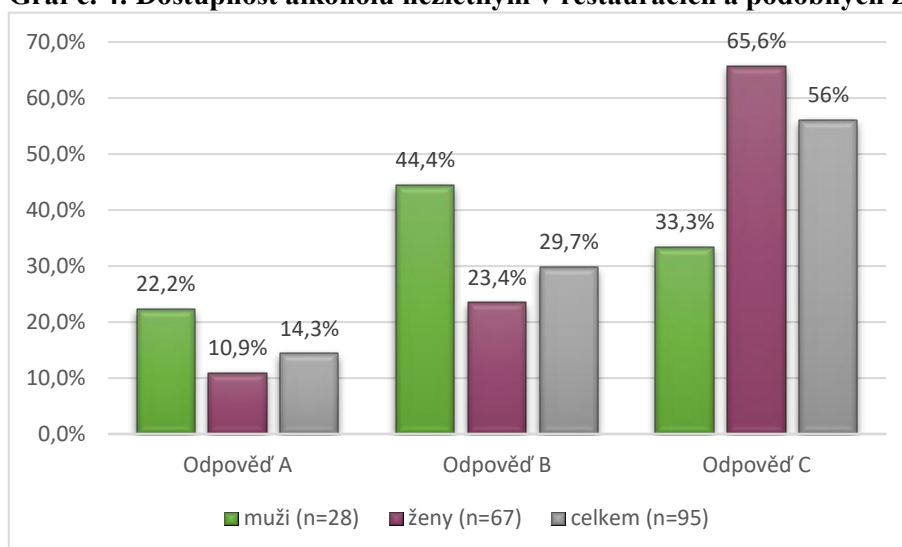
Tyto otázky se týkaly hlavně dostupnosti v rodinném prostředí, kdy z grafu č. 3 je jasně patrné, že největší počet studentů odpovídal za A) mohu se napít, kdy bych chtěl/a. Tuto možnost označilo 50 respondentů (52,6 %). Označovali ji nejvíce chlapci, a sice 57,1 %, a celkem 50,7 % dívek. Je tedy jasné, že tolerance alkoholu v rodině je vysoká a potvrzuje to naši teoretickou průpravu. Druhou nejčastější odpovědí byla odpověď B) mohu se napít jenom s vědomím rodičů s celkovým počtem 35 odpovědí (36,8%), z toho bylo 40,3 % dívek a 28,6 % chlapců. Respondenti, kteří volili tyto dvě odpovědi, měli zároveň odpovědět na otázku číslo 5. Ta se týkala konkrétního alkoholu, který mohou doma konzumovat, protože z předchozí otázky vyplývalo, že mohou doma pít alkohol. Taková odpověď byla celkem od 52,9 % respondentů ve vyrovnaném poměru chlapců i dívek, zastoupený alkohol byl v následujícím pořadí: víno (17,6 %), pivo (15,3 %), míchané nápoje (10,6 %), tvrdý alkohol (3,5 %), (viz Příloha C). Následující odpovědi se nedají považovat za převratné kvůli většímu zastoupení dívek, které nejraději konzumují víno (viz graf č. 11) ve výzkumném souboru. Odpověď za C) doma se napít alkoholu nemohu – označilo dohromady 10 dotazovaných (10,5 %). Chlapci tuto odpověď označili v 17,9 % a dívky v 7,5 %, u této odpovědi se dalo předpokládat, že tomu bude spíše naopak kvůli starostlivější péči o dívky, která je ve většině rodin praktikována. Níže je uvedená souhrnná tabulka č. 3 výše zmíněných odpovědí.

Tabulka č. 2. dostupnost alkoholu v rodině

Odpovědi	četnost	procento
A) mohu se napít, kdy bych chtěl/a	50	52,60 %
B) mohu se napít jenom s vědomím rodičů	35	36,80 %
C) doma se napít alkoholu nemohu	10	10,50 %

Otázka č. 6: Pokud jste nezletilý/á, je pro vás možnost koupit si a pít alkoholické nápoje v restauracích a podobných zařízeních:

Graf č. 4: Dostupnost alkoholu nezletilým v restauracích a podobných zařízeních

Otázka zabývající se hlavně zletilostí jedinců a dostupností alkoholu zejména v restauracích a podobných zařízeních. Podle výsledků lze předpokládat, že je kontrola v takových zařízeních vysoká. Většina respondentů volila odpověď za C) v těchto zařízeních si alkoholické nápoje neobjednávám – celkem 51 dotazovaných (56,04 %). Dívky tuto odpověď zvolily v 65,6 % a byla to tedy jejich nejčastější odpověď, což potvrzuje naše teze z předešlé otázky, že dívky mají větší obavy a raději konzumují alkohol například venku nebo doma, jak ukázaly předešlé otázky. Chlapci tuto odpověď označili v 33,3 %. Na druhém místě bylo B) Občas mě kontrolují a alkohol mi neprodají, které označilo 27 studentů (29,7%) a opět nejvíce chlapců (44,4%), dívky tuto odpověď

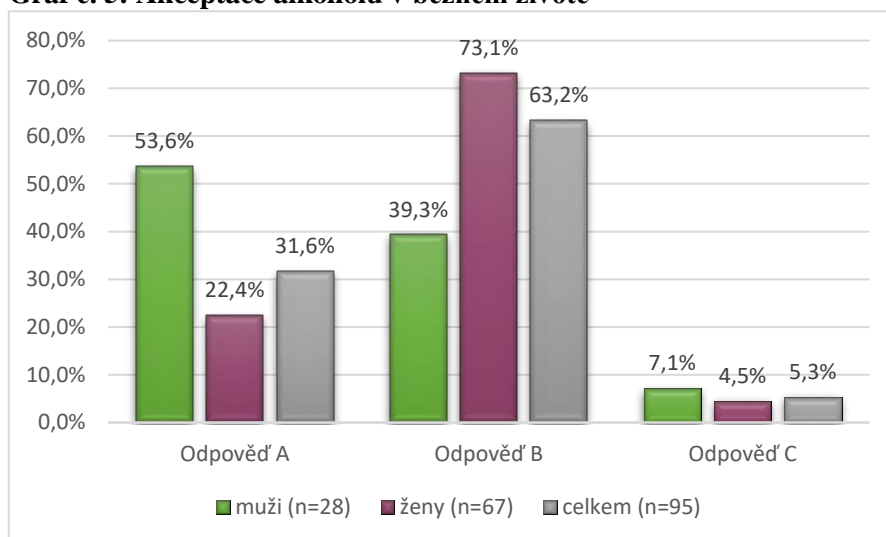
volily v 23,4 %. Poslední odpověď C) bez problému – označilo 13 respondentů (14,3%). Mužské zastoupení označilo tuto odpověď v 22,2 % a dívky v 10,9 %. Pro lepší představu je níže uvedená tabulka s četností a procenty.

Tabulka č. 3: Dostupnost alkoholu nezletilým v restauracích a podobných zařízeních

Odpovědi	četnost	procento
A) bez problémů	13	14,30 %
B) občas mě kontrolují a alkohol mi neprodají	27	29,70 %
C) v těchto zařízeních si alkoholické nápoje neobjednávám	51	56,04 %

Otázka č. 7: **Pít alkoholu patří k normálnímu způsobu života. K životu patří.** Spojená s otázkou č. 8. **Když si vyjdu s kamarády/kami, s přítelem/příteľkyní**

Graf č. 5: Akceptace alkoholu v běžném životě

Z uvedeného grafu si lze všimnout, že nejčastější odpovědí bylo za B) pít by se mělo jen při zvláštních příležitostech, na kterou odpovědělo celkem 60 respondentů (63,8 %), tuto možnost volily zejména dívky (73,1 %) a byla to tedy jejich nejčastější odpověď, zatímco u chlapců byla nejčastější odpověď za A) ano, souhlasím – v 53,6 %. Z uvedených výsledků se lze vyčíst, že chlapci mají kladnější vztah k alkoholu než dívky, které tuto odpověď označily v 22,4 % případech. Celkově se odpověď za A) umístila na druhém místě, kdy ji označilo dohromady 30 respondentů (31,6 %). Většina dotazovaných, která

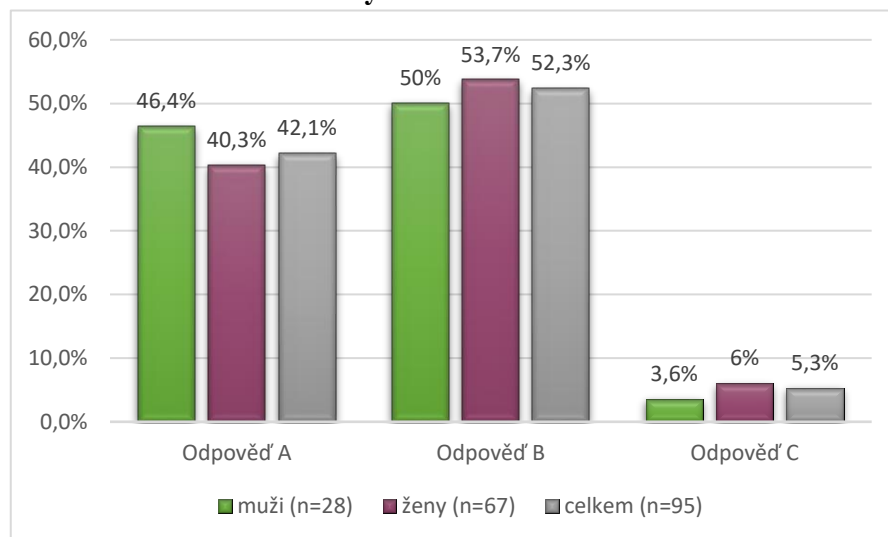
označovala tyto otázky, také označila v následující otázce č. 8. **Když si vyjdu s kamarády/kami, s přítelem/přítelkyní** (viz Příloha D) odpověď za B) občas si dáme nějaký alkohol v celkovém počtu 76 odpovědí (80 %) a A) vždy k tomu patří dát si nějaký alkohol v počtu 6 odpovědí (6,3 %). Na posledním místě v otázce č. 7 se umístila odpověď za C) pití alkoholu by nemělo být normální, kterou uvedlo 5 studentů (5,3 %), kteří následně odpovídali v otázce č. 8 opět za C) nikdy alkohol nepijeme, jednalo se o 13 případů (13,7 %). Níže uvedená tabulka přehledněji znázorňuje četnost a procenta.

Tabulka č. 4. akceptace alkoholu v běžném životě

Odpovědi	četnost	procento
A) ano souhlasím	30	31,60 %
B) pít by se alkohol měl jenom při zvláštních příležitostech (oslavy, svátky apod.)	60	63,20 %
C) pití alkoholu by nemělo být normální	5	5,30 %

Otázka č. 9: Reklama na alkohol v médiích či různých reklamních plochách:

Graf č. 6: Reakce na reklamy s alkoholovou tématikou

Otázkou týkající se reklam na alkohol jsem se zabývala již v mém předvýzkumu, ze kterého vyplývá, že reklamy na alkohol nemají na studenty vliv. Podle teoretické přípravy je zřejmé, že reklamní spoty ovlivňují naši mládež zejména negativně

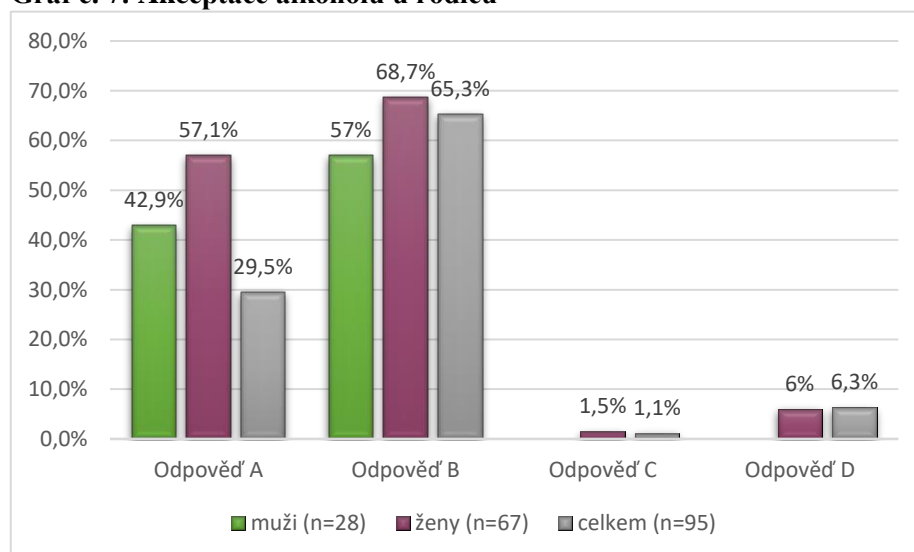
a podněcují v nich touhu po jeho konzumaci. Z uvedených výsledků, které jsou znázorněné v grafu č. 6 je jasné, že respondenti označovali jako nejčastější odpověď za A) reklama mě zaujme, pokud je vtipná či jinak zajímavá, kterou označilo 50 dotazovaných (52,6 %), byla to také nejčastější odpověď u mužského i ženského pohlaví. Na druhém místě byla odpověď za B) reklama mě vůbec nezajímá, kterou označilo 40 studentů (42,1 %), opět ve stejném poměru chlapců a dívek. Jako poslední byla odpověď za C) reklama mi připadá nevhodná, kterou označilo 5 respondentů (5,3 %), nepatrně více dívek (6 %) oproti chlapcům (3,6 %). Z uvedených dat lze shrnout, že reklamy mohou mít negativní vliv na jedince a zaujmou ho, pokud jsou vtipné nebo něčím zajímavé. V tomto případě lze vyslovit obavu, že reklamy působí na respondenty podprahově a mohou tak iniciovat zájem o konzumaci alkoholu a životní styl s ním spojený. Niže je uvedena tabulka č. 6 s četnostmi a procenty celkového počtu dotazovaných.

Tabulka č. 5: Reakce na reklamy s alkoholovou tematikou

Odpovědi	četnost	procento
A) mě vůbec nezajímá, nevnímám ji	40	42,10 %
B) mě zaujme, pokud je vtipná či jinak zajímavá	50	52,60 %
C) mě připadá jako nevhodná a nepatřičná	5	5,30 %

Otázka č. 10: Pití alkoholu s rodiči a blízkými dospělými je:

Graf č. 7: Akceptace alkoholu u rodičů

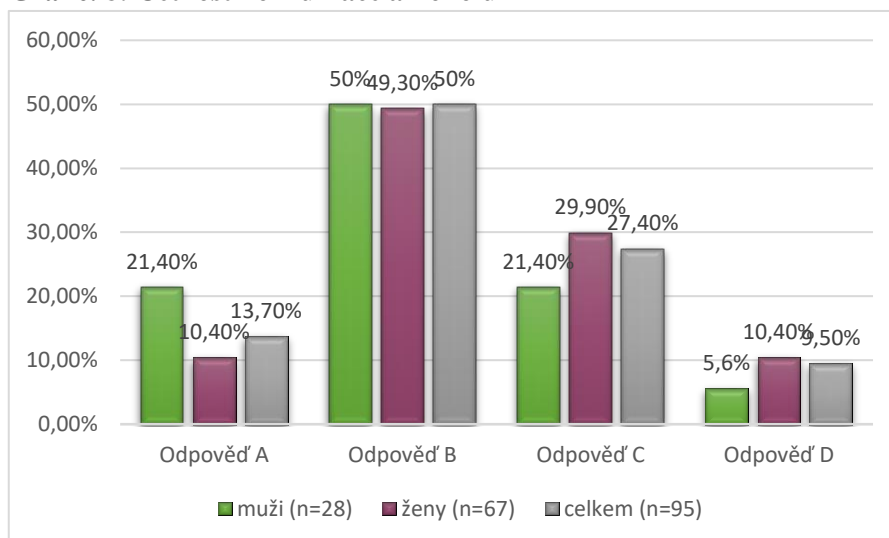
Z teoretických poznatků je zřejmé, že ve většině rodin je alkohol považován za normální součást života. Uvedený graf nám potvrzuje naše získané informace z bibliografií. Mezi nejčastěji volenou odpovědí mezi chlapci (57,1 %) i dívkami (68,7 %) a zároveň celkově (62 respondentů – 65,3 %) je za B) Je normální, pokud se neopíjejí. Je tedy jasné, že studenti alkohol akceptují, ale zároveň mají nastavené určité bariéry, například opilost, které již nejsou v souladu s akceptací. Druhou nejčastější odpovědí bylo za A) Naprosto normální – v počtu odpovědí 28 (29,5 %). Většinou takto odpovídali opět jedinci, kteří v předešlých otázkách označovali konzumaci alkoholu jako běžnou součást života. Dle pohlaví tuto odpověď označovaly dívky v 57,1 %. Chlapci tuto odpověď označili ve 42,9 %. Z předešlých odpovědí by se dalo předpokládat, že tomu bude spíše naopak. Na třetím místě je odpověď za D) pro mne špatným vzorem, kterou označily 4 dívky (6,3 %) a poslední bylo za C) není to normální, neměli by pít, kterou označila jedna dívka (1,05 %). Níže je opět uvedená tabulka č. 7 s četností a procenty.

Tabulka č. 6: Akceptace alkoholu u rodičů

Odpovědi	četnost	procento
A) naprosto normální	28	29,50 %
B) je to normální, pokud se neopíjí	62	65,30 %
C) není to normální, neměli by pít	1	1,05 %
D) pro mne špatným vzorem	4	6,3 %

Otázka č. 11: **Nějaký alkohol piji:** spojená s otázkou č. 14: **Před kolika dny (týdny, měsíci, roky) jste naposledy pil/a alkohol?**

Graf č. 8: Četnost konzumace alkoholu

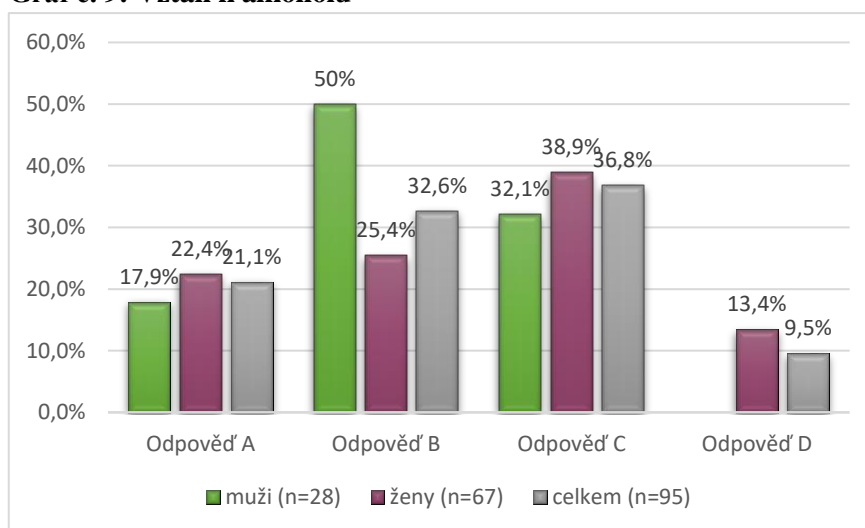
Tyto otázky se týkaly zejména četnosti alkoholu v životě středoškolského adolescenta. V případě otázky č. 11 jsme zjistili, při jakých příležitostech studenti pijí, kdy nejčastější odpovědí bylo za B) jen při nějaké příležitosti, kde takto odpovědělo 47 respondentů (49,5 %), jedná se i o nejvíce označovanou odpověď jak u chlapců, tak u dívek. Otázkou zůstává, co studenti považují za příležitost ke konzumaci alkoholu, jelikož z otázky č. 14, která se zabývá poslední konzumací alkoholu během dnů / měsíců / roků vyplývá, že studenti konzumovali alkohol nejčastěji mezi 6 dny až dvěma týdny, kdy takto odpovědělo 59 respondentů (62,1 %), (viz Příloha E). Dalo by se tedy říci, že studenti mohou považovat za příležitost ke konzumaci například i pouhou skutečnost, že je víkend. Z výsledků ESPAD vyplývá, že jsou studenti hojnými konzumenty, zejména v četnosti během 11 dnů, což potvrzuje i naše zjištění. Druhou nejčastější odpovědí na otázku č. 11 bylo za C) jen výjimečně, s celkovým počtem 26 odpovědí (27,4 %). Dívky takto odpovídaly v 29,9 % a chlapci v 21,4 %. Třetí nejčastější odpovědí bylo za A) v podstatě pravidelně, s celkovým počtem 13 odpovědí (13,07 %), mužské pohlaví zde mělo o něco vyšší zastoupení (21,4 %) než dívky (10,4 %). Jako poslední byla odpověď za D) alkohol vůbec nepijí, kterou zvolili studenti v 9 případech (9,5 %). Níže můžeme vidět tabulku s celkovou četností a procenty.

Tabulka č. 7: Četnost konzumace alkoholu

Odpovědi	četnost	procento
A) v podstatě pravidelně (několikrát za 14 dní)	13	13,70 %
B) jenom při nějaké příležitosti	47	49,50 %
C) jen výjimečně	26	27,40 %
D) alkohol vůbec nepiji	9	9,50 %

Otázka č. 12: Pokud je nějaká příležitost k pití alkoholu:

Graf č. 9: Vztah k alkoholu

Další v dotazníku byla otázka týkající se respondentových pocitů ohledně nastávající situace, kdy bude pít alkohol. Alkohol jako každá jiná droga ovlivňuje centrální nervovou soustavu a působí na mozkový okruh odměny. Z toho důvodu při častějším užití přicházejí radostné pocity. Na grafu č. 9 vidíme, že mezi odpověďmi jsou jen nepatrné rozdíly, zejména pak mezi odpovědí C) mám neutrální pocity, kterou označilo 35 dotazovaných (36,8 %) a B) jsem rád, že ho zase ochutnám, s celkovým počtem 31 odpovědí (32,6 %). Jako třetí odpověď respondenti označovali za A) cítím, že se těším na jeho účinky, kterou si vybralo 20 studentů (21,1 %). Poslední bylo za D) Mám obavy, že mi bude špatně, s počtem 9 odpovědí (9,5 %). Vezmeme-li v potaz mužské a ženské pohlaví, tak chlápci odpovídali nejčastěji, že jsou rádi, že alkohol zase ochutnají, a dívky vyjadřovaly nejvíce neutrální pocity. Z výše uvedeného se dá přepokládat, že většina studentů (51 celkem, tedy 53,7%) reaguje na účinky alkoholu pozitivně, potvrzuje to tak

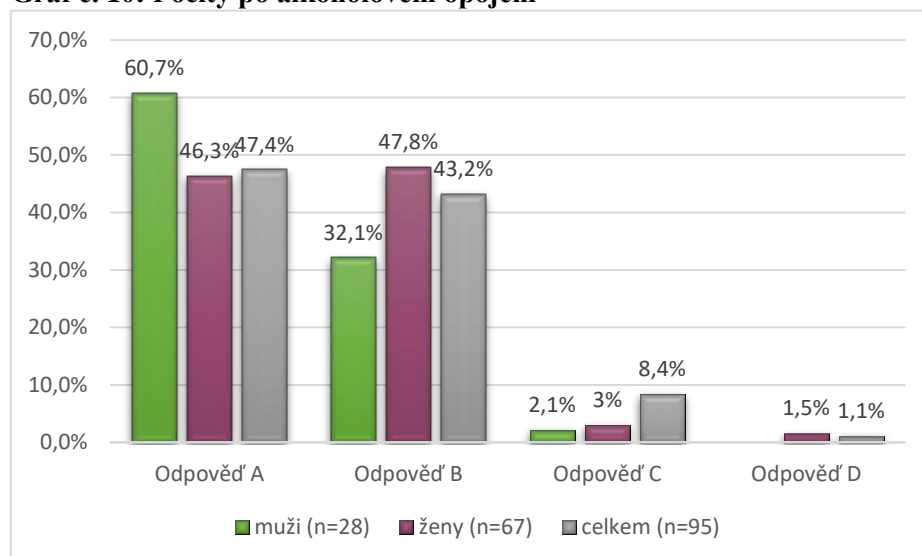
i naše zjištění z odborné literatury. Níže je uvedena tabulka s celkovým procentem a četností.

Tabulka č. 8: Vztah k alkoholu

Odpovědi	četnost	procento
A) cítím, že se těším na jeho účinky	20	21,10 %
B) jsem rád, že ho zase ochutnám	31	32,60 %
C) mám neutrální pocity	35	36,80 %
D) mám obavy, že mi bude špatně	9	9,50 %

Otázka č. 13: Následně po alkoholovém pití:

Graf č. 10: Pocity po alkoholovém opojení

Otázka č. 13 se zaměřovala na zjištění pocitů po alkoholovém opojení. V grafu č. 10 je znázorněná struktura odpovědí, která říká, že studenti nejčastěji volili odpověď A) Cítím se báječně, v celkovém počtu 45 odpovědí (47,4 %). Tento fakt potvrzuje naše shrnutí z předešlé otázky. Druhou nejčastější odpovědí bylo za B) Necítím žádné zvláštní pocity, kterou označilo 41 studentů (43,2 %). Mezi těmito otázkami je rozdíl 4 hlasů, pro přesnější výsledky byly proto v dotazníku zvoleny dvě otázky týkající se pocitů. Jedná se o odpověď za C) je mi spíše nedobře – s počtem 8 (8,4 %) a odpověď za D) je mi zle - 1 respondent (1,05 %). Tyto odpovědi získaly nejmenší počet hlasů. Můžeme si všimnout,

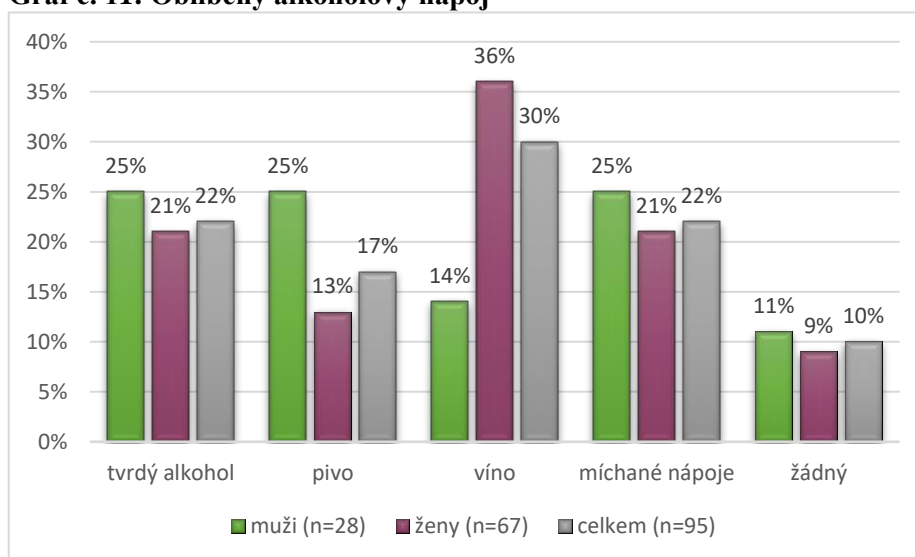
že chlapci podobně jako v předešlé otázce označovali nejčastěji pozitivní pocity a dívky neutrální. Následuje tabulka č. 10 pro lepší představu četnosti a procenta.

Tabulka č. 9: Pocity po alkoholovém opojení

Odpovědi	četnost	procento
A) se cítím báječně	45	47,40 %
B) necítím žádné zvláštní pocity	41	43,20 %
C) je mi spíše nedobře	8	8,40 %
D) je mi zle	1	1,05 %

Otázka č. 15: Pokud pijete alkoholické nápoje, který z nich máte nejraději?

Graf č. 11: Oblíbený alkoholový nápoj

Tato otázka se zabývala nejoblíbenějším alkoholickým nápojem mezi mladými jedinci. Dle výsledků ESPAD je patrné, že dlouhodobě je nejoblíbenějším nápojem pivo a podle odborné četby to jsou míchané nápoje. Z našich výsledků, které lze vidět v grafu č. 11, vyplývá, že nejoblíbenějším nápojem je víno, které označilo 36 % studentů. Tyto výsledky jsou bohužel zkreslené, jelikož byla ve výzkumném vzorku velká převaha ženského pohlaví. Druhou nejčastější odpovědí byly s vyrovnaným počtem míchané nápoje (22 %) a tvrdý alkohol (22%). Následovalo pivo (17 %) a žádný alkoholický nápoj (10 %). Vezmeme-li zvlášť mužské a ženské pohlaví u chlapců jsou na prvním místě

vyrovnaně tvrdý alkohol a míchané nápoje se stejným procentuálním zastoupením (25 %), kdežto u dívek převládá víno (36 %) a následuje tvrdý alkohol (21 %) a míchané nápoje (21 %). Níže je uvedená tabulka s konkrétní četností a procenty.

Tabulka č. 10: Oblíbený alkoholový nápoj

odpovědi	Četnost	Procento	muži (n=28)	ženy (n=67)
Tvrdý alkohol	21	22,10 %	25 %	20,90 %
pivo	16	16,80 %	25 %	13,40 %
víno	28	29,50 %	14,30 %	35,80 %
Míchané nápoje	21	22,10 %	25 %	20,90 %
žádný	9	9,50 %	10,70 %	9 %

5.5 Shrnutí výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaký mají adolescenti středních škol vztah ke konzumaci alkoholu. Z porovnání výsledků vlastního šetření se stanovenými hypotézami vyplynuly následující závěry:

H1: Předpokládáme, že více než 60 % respondentů uvede dostupnost alkoholu pro konzumaci jako bezproblémovou.

Pro potvrzení, či vyvrácení H1 byly zvoleny otázky č. 3-6, které se zabývaly hlavně dostupností alkoholu středoškolské mládeže v běžném životě. Z otázky č. 3 vyplývá, že studenti ve větší míře uváděli snadné sehnání alkoholu (64,2 %). Respondentů, kterým se to zdálo komplikované, bylo 34,7 % a pouze jeden odpověděl, že by to bylo nemožné až obtížné. Otázky č. 4 a 5 se zaměřovaly na dostupnost alkoholu v rodinném prostředí. Z uvedených výsledků vyplynulo, že studenti mají poměrně snadný přístup k alkoholu doma, a to buď ve větší míře bez vědomí rodičů (52,6 %), nebo s vědomím rodičů (36,0 %). Pouze 10,5 % dotazovaných potvrdilo doma úplnou abstinenci. Respondenti, kteří uvedli konzumaci doma, zároveň odpovídali na otázku č. 5, která se zabývala konkrétním alkoholem, který doma mohou pít. Nejčastěji studenti odpovídali, že si doma mohou konzumovat alkohol, který chtějí (52,9 %). Z otázky č. 6, která mapovala situaci v restauracích a podobných zařízeních, jsme se dozvěděli, že studenti si v takovýchto zařízeních alkohol neobjednávají (56,04 %) a v případě, že se tak stane, uvedlo 29,7 %

dotazovaných, že jsou kontrolováni a alkohol nedostanou a 14,3 % považuje objednávání v restauračních zařízeních za bezproblémové.

Na základě vyhodnocení předešlých informací hypotézu **H1 potvrzujeme** (viz graf č. 3 a graf č. 4).

H2: Předpokládáme, že více jak dvě třetiny respondentů uvedou konzumaci alkoholu jako běžnou a normální součást života.

VH1: Předpokládáme, že mezi dívkami je více abstinentek než mezi chlapci.

K potvrzení, nebo vyvrácení H2 byly zvoleny otázky č. 7-10, které se zaměřovaly na toleranci alkoholu v každodenním životě mladého jedince. Otázka č. 7 poskytla informaci, že většina studentů dává přednost pití alkoholu jen při zvláštních příležitostech (60,8 %), zejména dívky volily tuto odpověď, a sice v 73,1 %. S tím, že pití alkoholu patří k normálnímu způsobu života, souhlasilo 31,6 % respondentů a byla to nejčastější odpověď od chlapců (53,6 %), dívky s touto odpovědí souhlasily pouze v 22,4 %. Z výsledků se dá předpokládat, že dívky jsou častějšími abstinenty než chlapci. Zároveň většina těchto studentů v otázce č. 8 odpovídala, že když si vyjdou s kamarády/kami, s přítelem/přítečkyní, tak si dají občas nějaký alkohol (80 %) a vždy k tomu patří nějaký alkohol (6,3 %). Zbýlý počet studentů (5,3 %) uvádělo, že konzumace alkoholu by neměla být normální a s kamarády alkohol ve většině případů nepijí (13,7 %). Otázka č. 9 se zaměřovala na reklamy s alkoholovou tematikou. Většina respondentů se shodla na tom, že reklama na alkohol je zajímavá pouze, pokud je vtipná nebo zajímavá (52,6 %) a ve 42,1 % případů je nezajímavá vůbec. Z uvedených dat lze shrnout, že reklamy mohou mít negativní vliv na jedince, jelikož ho zaujmou, pokud jsou vtipné nebo něčím zajímavé. Jak již bylo uvedeno výše, reklamy působí na respondenty podprahově a mohou tak iniciovat zájem o konzumaci alkoholu a životní styl s ním spojený. U otázky č. 10 jsme se dozvěděli, že studentům připadá normální konzumace alkoholu rodiči a blízkými dospělými, jestliže se u toho neopijí (65,3 %). Pouze jeden dotazovaný odpověděl, že to není běžné a zbytek (29,5 %) to považuje za naprosto normální.

Na základě vyhodnocení předešlých informací **H2 potvrzujeme** (viz graf č. 5, č. 6 a 7).

Na základě vyhodnocení předešlých informací **VH1 potvrzujeme**.

H3: Předpokládáme, že studenti, kteří pijí alkohol pravidelně, vnímají jeho účinky jako příjemnější než studenti, kteří jej pijí jenom občas.

VH2: Mezi respondenty, kteří pijí alkoholické nápoje je nejoblíbenějším nápojem pivo.

Na potvrzení, nebo vytrácení H3 byly zvoleny otázky č. 11-15, které se týkají pocitů, jež alkohol u jedince vyvolává. Z otázek č. 11 a 14 jsme se dozvěděli, že respondenti konzumují alkohol jen při nějaké příležitosti (49,5 %) zároveň jsme se ale dozvěděli poslední konzumaci alkoholu, kterou respondenti uváděli nejčastěji v rozmezí mezi 6-14 dny (62,1 %). Lze tedy předpokládat, že studenti mohou považovat za příležitost například i víkend a pijí alkohol velmi často. Konzumaci alkoholu ve výjimečných případech uvedlo 27,4 % studentů a pravidelně (několikrát za 14 dní) pije 13,07 % respondentů. Abstinenci uvedlo 9,5 % studentů. Z otázky č. 12, která byla zaměřená hlavně na pocity ohledně alkoholu před jeho konzumací, vyplynulo, že nejvíce studentů má pozitivní pocity ohledně alkoholu (53,7 %), z toho 32,6 % jsou rádi, že ho zase ochutnají a 21,1 % se těší na jeho účinky. Studenti dále uváděli, že mají neutrální pocity (36,8 %). Naopak obavy z alkoholu uvedlo 9,5 %. Z otázky č. 13 je patrné, že studenti se po alkoholu cítí báječně (47,4 %). Respondenti dále uváděli neutrální nebo nijak zvláštní pocity (43,2%) a negativní pocity (9,5 %). Otázka č. 15 se zabývala nejoblíbenějším alkoholickým nápojem. Z dotazníku vyplývá, že mezi mládeží je nejoblíbenější nápoj víno (30 %), následuje tvrdý alkohol (25 %), pivo (25 %) a poslední jsou míchané nápoje (21 %). Za zajímavost považují volbu míchaných alkoholických nápojů, například B52, Martini, Long Island, Cosmopolitan apod., které patří mezi finančně náročnější alkohol.

Na základě vyhodnocení předešlých informací **H3 potvrzujeme** (viz grafy č. 8, 9 a 10).

Na základě vyhodnocení předešlých informací **VH2 nepotvrzujeme** (viz graf č. 11).

Hlavní hypotéza zněla:

H: Předpokládáme tolerantní vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu.

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření a potvrzení všech dílčích hypotéz můžeme říci, že hlavní hypotézu **potvrzujeme**.

Závěr

V období adolescence nastává dlouhá a složitá cesta psychosociálním vývojem mladého člověka, se kterým se pojí rizikové chování. Jedinec se stává nezávislým, a zvláště jeho vrcholící etapa, která končí profesionální a sociální vyzrálostí, se může jevit jako namáhavá a jedinec snadno může sklouznout na šikmou plochu. Sklon experimentovat s rizikem je do určité míry vzhledem k věku jedince normální, pokud trvá jen určitou dobu a neohrožuje mladistvého na životě. V posledních letech přibývá mladých lidí, kteří přijímají rizikový život a jehož následky jsou pro ně nebezpečné. Jedním z těchto aspektů je nadměrná konzumace alkoholu. Pokud ale chceme najít cesty eliminace, musíme se soustředit spíše na celou společnost, jelikož obviňovat mládež, by znamenalo obviňovat oběť. Děti se rodí do sociálního světa, kde je alkohol všeobecně přijímán a akceptován, a tím jsou nepřímo ovlivňovány ke stejnému postoji. Alkohol je všude kolem nás, je součástí každodenní rutiny, opakuje se při událostech jak radostných, tak smutných. Lidé začali alkohol brát jako únik z reality a neuvědomují si, jaké dopady to může mít na naši mládež. Děti přicházejí do prvního styku s alkoholem již kolem 11. roku, a tím může být narušen jejich růst a vývoj. Patřičný vliv má také na pohlavní orgány, kde mohou problémy vyústit až v impotenci, jež v posledních letech rapidně přibývá. Alkoholem je dále ohrožováno budování vlastních hodnot a získání sebedůvěry, jedinec se může cítit méněcenně, nebo může naopak přeceňovat své schopnosti, což může vést k dalšímu rizikovému chování. Je těžké, aby jedinci v adolescenci neměli možnost alkohol vyzkoušet, avšak samotné experimentování není tak závažné jako celková společenská tolerance.

V bakalářské práci jsme chtěli upozornit na přílišnou toleranci alkoholu a její dopady na mládež. Vzhledem k významným studiím, které uvádějí pokles alkoholu u mladých dospívajících, jsme se rozhodli v empirické části zaměřit na aktuální vztah středoškolské mládeže ke konzumaci alkoholu. Z výsledků vyplynulo, že studenti konzumují alkohol často a mají k němu pozitivní vztah. Někteří vykazují známky závislosti v podobě těšení se na účinky alkoholu a báječných pocitů po něm. Závěrem této práce je nutné podotknout, že úlohou naší společnosti není striktní prohibice a vymazání alkoholu z našich životů. Pozitivní vliv by mohlo mít zřízení většího množství preventivních programů či jejich zatraktivnění, a to pomocí médií, které mají velmi významný vliv.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BUDINSKÁ, Martina. Prevence závislostí ve školství a v rodině. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.

CSÉMY, Ladislav, CHOMYNOVÁ Pavla a Petr SÁDÍLEK. Epidemiologie – kouření, pití alkoholu a užívání drog mezi českými dospívajícími. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2642-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada, 2001, 133 s. ISBN 80-247-0135-9.

HAMANOVÁ, Jana a Ladislav CSÉMY. Syndrom rizikového chování v dospívání – teoretické předpoklady a souvislosti. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.

HOSEK, Jan. *Sám proti alkoholu*. Praha: Grada, 1998, 182 s. ISBN 80-7169-624-2.

JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy*. Praha: Karolinum, 1998, 169 s. ISBN 80-7184-555-8.

JESSOR, Richard. *Risk Behavior in Adolescence: A psychosocial framework for understanding and action*. JAH, 1991, 12, No 8. ISBN 597-605.

LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potenciálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 157 s. ISBN 80-85850-66-4.

KABÍČEK, Jan. Krátkodobé a dlouhodobé účinky návykových látek. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, 343 s. ISBN 978-80-7387-793-4.

- KRAUS, Blahoslav. Prostředí společnosti. In: HOFERKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Blahoslav a Václav BĚLÍK. *Sociální patologie a prevence pro studenty učitelských oborů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 146 s. ISBN 978-80-7435-686-5.
- KRAUS, Blahoslav. Legální drogy. In: KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
- KRAUS, Blahoslav, *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.
- KVAPILÍK, Josef a Alena SVOBODOVÁ. *Člověk a alkohol*. Praha: Avicenum, 1985, 237 s. ISBN 08-091-85.
- MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 80-7178-747-7.
- MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MELGOSA, Julián. *Žít naplno: kniha o dospívání*. Praha: Advent-Orion, 2000. 191 s. ISBN 80-7172-300-2.
- MIOVSKÝ, Michal a Pavel BARTÍK. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: VFN v Praze, 2010, 253 s. ISBN 9788087258477.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2003, 151 s. ISBN 80-7178-831-7.
- NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001, 157 s. ISBN 80-7178-515-6.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 1998, 270 s. ISBN 80-7184-569-8.
- POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. *Jak na reklamu: praktický průvodce světem reklamy*. Kralice na Hané: Computer Media, 2012, 144 s. ISBN 978-80-7402-115-2.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.
- RUBÍN prof. MUDR. A. Hledisko dětského a dorostového lékaře. In: KVAPILÍK, Josef a Alena SVOBODOVÁ. *Člověk a alkohol*. Praha: Avicenum, 1985, 237 s. ISBN 08-091-85.

SKÁLA, Jaroslav. *Až na dno!?: fakta o alkoholu a jiných návykových látkách: (zneužívání a závislost)*. Praha: Avicenum, 1988, 139 s. ISBN 08-045-88.

ŠEDIVÝ, Václav a Helena VÁLKOVÁ. *Lidé, alkohol, drogy*. Praha: Naše vojsko, 1988, 158 s. ISBN 28-049-88.

Internetové zdroje

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) výsledky průzkumu v ČR 2015. *Drogy-info.cz*. [Online]. 2015. [citováno 2019-2-2]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/nms/vyzkum-nms/evropska-skolni-studie-o-alkoholu-a-jinych-drogach-espad-2015/>

Holi. Alkohol a česká mládež: národ náctiletých pijanů. *Substituční-léčba.cz*. [Online] 2018. [citováno 2018-2-2]. Dostupné z: <http://www.substitutni-lecba.cz/novinky/alkohol-a-ceska-mladez-narod-nactiletých-pijanu-516>

Mgr. Pavla Chomynová, MUDr. Viktor Mravčík, Ph.D. Zaostřeno. *Drogy-info.cz* [Online] 2018. [citováno 2019-30-1]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32788/798/Zaostreno_2018-02_narodni%20vyzkum.pdf

Mgr. Jaroslav Vacek, Mgr Jaroslav Šejvl. Co dělat, když – intervence pedagoga. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [Online] 2019. [citováno 2019-30-3]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/49652/?fbclid=IwAR2a63g4qso-jjaiIrUQceohMtoNdqrpnnlRVhymWbVtMNav426x_CAXUbg

Národní výzkum užívání návykových látek. *Drogy-info.cz*. [Online] 2016. [citováno 2018-30-11]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/drogova-situace-2016/32594-uzivani-drog-v-populaci-2016/32594-uzivani-drog-v-obecne-populaci-2016/32594-narodni-vyzkum-uzivani-navykovych-latek-2016-2016/>

VONDRÁČKOVÁ, PhDr. Petra. Vzorce užívání alkoholu u dětí a adolescentů. *Klinika Adiktologie* [online]. 2010. [citováno: 2019-04-05]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/72/1980/Vzorce-uzivani-alkoholu-u-deti-a-adolescentu>

Seznam grafů a tabulek

Seznam grafů

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů.....	34
Graf č. 2 – Dostupnost alkoholu běžně	35
Graf č. 3 – Dostupnost alkoholu v rodině	37
Graf č. 4 – Dostupnost alkoholu nezletilým v restauracích a podobných zař.	38
Graf č. 5 – Akceptace alkoholu v běžném životě	39
Graf č. 6 – Reakce na reklamy s alkoholovou tématikou	40
Graf č. 7 – Akceptace alkoholu u rodičů	41
Graf č. 8 – Četnost konzumace alkoholu	43
Graf č. 9 – Vztah k alkoholu	44
Graf č. 10 – Pocity po alkoholovém opojení	45
Graf č. 11 – Oblíbený alkoholový nápoj.....	46
Graf č. 12 – Alkohol konzumovaný doma (Příloha C).....	63
Graf č. 13 – Konzumace alkoholu s přáteli (Příloha D)	64
Graf č. 14 – Četnost alkoholu dny / týdny / roky (Příloha E).....	65

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Dostupnost alkoholu běžně	36
Tabulka č. 2 – Dostupnost alkoholu v rodině	38
Tabulka č. 3 – Dostupnost alkoholu nezletilým v restauracích a podobných zař.....	39
Tabulka č. 4 – Akceptace alkoholu v běžném životě	40
Tabulka č. 5 – Reakce na reklamy s alkoholovou tématikou	41
Tabulka č. 6 – Akceptace alkoholu u rodičů	42
Tabulka č. 7 – Četnost konzumace alkoholu	44
Tabulka č. 8 – Vztah k alkoholu	45
Tabulka č. 9 – Pocity po alkoholovém opojení	46
Tabulka č. 10 – Oblíbený alkoholový nápoj.....	47
Tabulka č. 11 – Četnost alkoholu dny / týdny / roky (Příloha F)	66

Přílohy:

Příloha A: Dotazník I

Příloha B: Dotazník II

Příloha C: Graf č. 12: Struktura odpovědí na otázku č. 5

Příloha D: Graf č. 13: Struktura odpovědí na otázku č. 8

Příloha E: Graf č. 14: Struktura odpovědí na otázku č. 14

Příloha F: Tabulka č. 12: Struktura odpovědí na otázku č. 14

Dotazník – Postoje středoškolské mládeže ke konzumaci

Dobrý den,

jmenuji se Aneta Marková a studuji na univerzitě v Hradci Králové. Prosím, o vyplnění následující anonymního dotazníku k mé bakalářské práci, která je zaměřena na problematiku alkoholu v dnešní společnosti. Vaše odpovědi jsou považovány za důvěrné, má-li být toto výzkumné šetření úspěšné, je nezbytné, abyste odpovídali upřímně a uvážlivě. Narazíte-li v dotazníku na otázku, která nevystihuje Vaši zkušenost přesně, označte odpověď, která je Vám nejbližší. U většiny otázek jsou předznačené odpovědi. Na otázky odpovídejte tak, že zakroužkujete příslušné písmenko v případě uzavřených otázek, anebo odpověď doplníte vlastními slovy v případě otázek otevřených. U všech otázek piště, nebo kroužkuje pouze jednu odpověď. Za alkoholické nápoje považuji pivo (včetně ochucených piv jako je Cider, Frisco apod.), víno, různé druhy destilátů, které řadím do tvrdého alkoholu a míchané nápoje (vodka + džus, rum + cola apod.).

1. Pohlaví:

2. Rok narození:

3. Jak obtížné je podle Vašeho názoru sehnat si alkoholické nápoje, kdybyste o ně stál/a?

- a. vůbec není obtížné
- b. s komplikacemi
- c. velmi obtížné až nemožné

4. Jak obtížné je pro vás napít se doma alkoholického nápoje?

- a. mohu se napít, kdy bych chtěl/a
- b. mohu se napít jenom s vědomím rodičů
- c. doma se napít alkoholu nemohu

5. Pokud se můžete doma alkoholu napít, tak kterého z alkoholických nápojů?
(odpovídáte jen, pokud jste na předchozí otázku odpovídali a., nebo b.)

- a. pouze pivo
- b. pouze víno
- c. pouze tzv. tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice apod.)
- d. tzv. drink – míchaný alkoholický nápoj (rum + cola, vodka + džus, Cuba Libre apod.)
- e. podle své chuti kterýkoliv z uvedených druhů

6. Pokud jste nezletilý/lá je pro vás možnost koupit si a pít alkoholické nápoje v restauracích a podobných zařízeních:

- a. bez problémů
- b. občas mě kontrolují a alkohol mi neprodají
- c. v těchto zařízeních si alkoholické nápoje neobjednávám

7. Pití alkoholu patří k normálnímu způsobu života. K životu patří.

- a. ano souhlasím
- b. pít by se alkohol měl jenom při zvláštních příležitostech (oslavy, svátky apod.)
- c. pití alkoholu by nemělo být normální

8. Když si vyjdu s kamarády/kami, s přítelem/přítečkyní:

- a. vždy k tomu patří dát si nějaký alkohol
- b. občas si dáme trochu nějakého alkoholu
- c. nikdy alkohol nepijeme

9. Reklama na alkohol v médiích či různých reklamních plochách:

- a. mě vůbec nezajímá, nevnímám ji
- b. mě zaujme, pokud je vtipná či jinak zajímavá
- c. mně připadá jako nevhodná a nepatřičná

10. Pití alkoholu s rodiči a blízkými dospělými je:

- a. naprosto normální
- b. je to normální, pokud se neopijí
- c. není to normální, neměli by pít
- d. pro mne špatným vzorem

11. Nějaký alkohol piji:

- a. v podstatě pravidelně (několikrát za 14 dní)
- b. jenom při nějaké příležitosti
- c. jen výjimečně
- d. alkohol vůbec nepiji

12. Pokud je nějaká příležitost k pití alkoholu:

- a. cítím, že se těším na jeho účinky
- b. jsem rád, že ho zase ochutnám
- c. mám neutrální pocity
- d. mám obavy, že mi bude špatně

13. Následně po alkoholovém pití:

- a. se cítím báječně
- b. necítím žádné zvláštní pocity
- c. je mi spíše nedobře
- d. je mi zle

14. Před kolika dny (týdny, měsíci, roky) jste naposledy pil/a alkohol?

15. Pokud pijete alkoholické nápoje, který z nich máte nejraději?

Děkuji za vyplnění. ☺

Příloha B: Dotazník II

Dotazník – Postoje ke konzumaci alkoholu na základní škole

Dobrý den,

Jsem studentkou Hradecké univerzity, obor sociální patologie a prevence, prosím Vás o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Vybrané odpovědi zakroužkujte, doplňte, případně napište svůj vlastní názor.

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2. Věk.....

3. Se kterými tvrzeními týkajícími se dostupnosti a vlivu alkoholu na člověka nejvíce souhlasíš? (můžeš zakroužkovat jednu až tři možnosti)

- a) alkohol přispívá k dobré náladě
- b) alkohol dlouhodobě ničí lidské zdraví
- c) dávám přednost oslavám bez alkoholu
- d) alkohol přispívá k lepšímu zdraví
- e) alkohol patří k oslavám různého typu
- f) už se těším, až budu ve věku, kdy budu moci legálně pít alkohol
- g) alkohol vyvolává deprese a špatné vztahy mezi lidmi

4. Kde jsi poprvé ochutnal alkohol?

- a) rodinná oslava
- b) venku s kamarády
- c) sám (kdekoliv)
- d) alkohol jsem ještě nikdy v životě neměl

5. Byl jsi někdy opilý?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) méně než 10krát
- d) více než 10krát

6. Z jakého důvodu jsi alkohol pil? (můžeš zakroužkovat 1 až 3 možnosti)

- a) ze zvědavosti
- b) kvůli partě
- c) abych se bavil
- d) abych zapomněl na starosti
- e) abych byl dospělejší
- f) alkohol mi chutná
- g) kvůli reklamě
- h) jiný důvod (napiš).....
- ch) nepil jsem nikdy alkohol

7. Napiš typ alkoholu (stačí písmeno, pod kterým se název skrývá) k různým výroky z reklam.

- a) Šestkrát destilovaná
 - b) Kočky mají pré na dámské jízdě.....
 - c)ten pravý originál.
 - d) Dobré věci potřebují čas
 - e) Dvanácti hvězdičková Nepijte, objevujte.
-
- a) Pilsner Urquell (plzeň)
 - b) Březňák
 - c) Frisco
 - d) Metaxa
 - e) Amundsen vodka

8. Vyvolala v Tobě někdy reklama na alkohol chuť jej ochutnat?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

9. Líbí se Ti reklama na alkohol více než jiné reklamy?

- a) ano, reklamy propagující alkohol se mi líbí více
- b) na všechny reklamy mám stejný názor
- c) ne, reklamy propagující alkohol se mi líbí méně
- d) nelíbí se mi žádná reklama
- e) neznám žádnou reklamu

10. Vyvolávají v Tobě reklamy na alkohol pocit, že pitím alkoholu se stane člověk dospělejší?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne
- f) Nesleduji reklamy

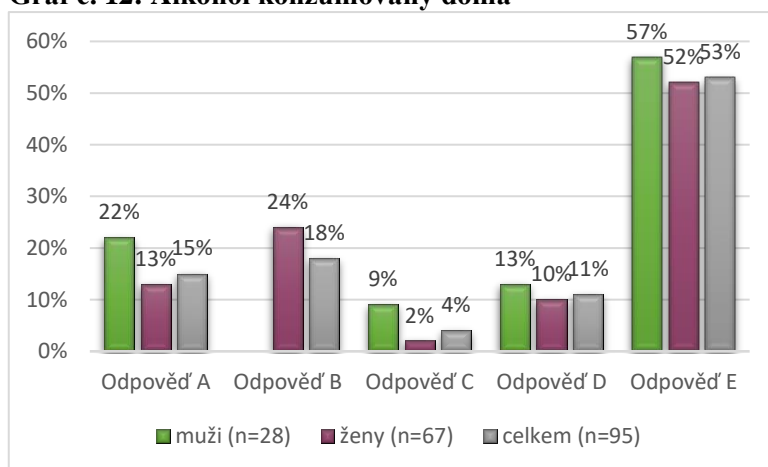
11. Vyvolává v Tobě reklama na alkohol pocit, že pitím alkoholu bude mít člověk více přátel?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne
- f) Nesleduji reklamy

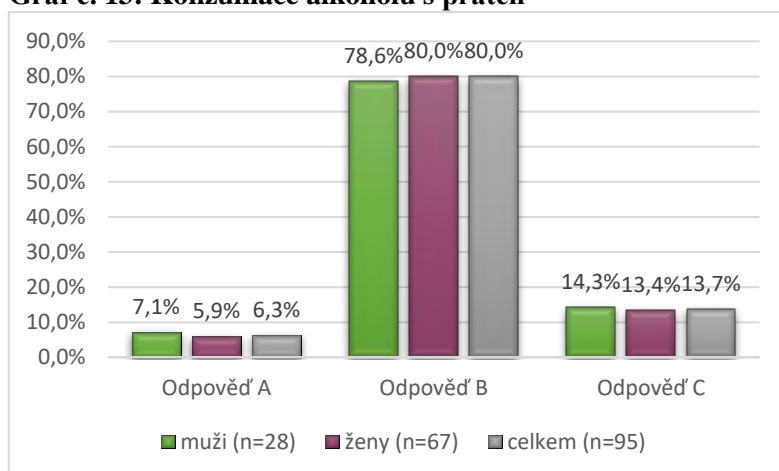
12. Vyvolává v Tobě reklama na alkohol pocit, že bude člověk pitím alkoholu šťastnější?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne
- f) Nesleduji reklamy

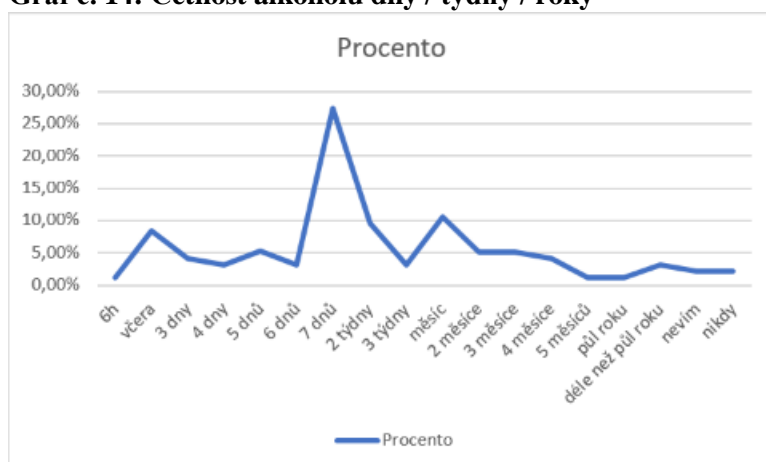
Graf č. 12: Alkohol konzumovaný doma

Graf č. 13: Konzumace alkoholu s přáteli

Graf č. 14: Četnost alkoholu dny / týdny / roky

Tabulka č. 11: Četnost alkoholu dny / týdny / roky

Odpovědi	Četnost	Procento (n=95)	muži (n=28)	ženy (n=67)
6h	1	1,10%	3,60%	0%
včera	8	8,40%	14,20%	4,5%
3 dny	4	4,20%	3,60%	4,5%
4 dny	3	3,20%	3,60%	3,0%
5 dnů	5	5,30%	7,10%	6,0%
6 dnů	3	3,20%	10,70%	0%
7 dnů	26	27,40%	17,90%	31,30%
2 týdny	9	9,50%	7,10%	10,40%
3 týdny	3	3,20%	0%	4,5%
měsíc	10	10,50%	14,30%	9%
2 měsíce	5	5,20%	7,10%	4,5%
3 měsíce	5	5,20%	0%	7,50%
4 měsíce	4	4,20%	3,60%	4,5%
5 měsíců	1	1,10%	0%	1,50%
půl roku	1	1,10%	0%	1,50%
déle než 6 měs.	3	3,20%	0%	4,5%
nevím	2	2,10%	3,60%	1,50%
nikdy	2	2,10%	3,60%	1,50%